PERHEEN PIENELLE PARASTA

Pienelle parasta -materiaaleja käyttäneiden lapsiperheiden palaute

Kanerva Lattu

Kirkko Helsingissä -julkaisuja 5 . 2019

PERHEEN PIENELLE PARASTA

Pienelle parasta -materiaaleja käyttäneiden lapsiperheiden palaute

Kanerva Lattu, TM, tohtorikoulutettava

Kirkko Helsingissä -julkaisuja 5 . 2019

KIRKKO HELSINGISSÄ
KYRKAN I HELSINGFORS

ULKOASU: Rik Poppius / Mainostoimisto Poppius & Co
KUVITUS: Rik Poppius / Mainostoimisto Poppius & Co
KÄÄNNÖS: Kanerva Lattu ja Sonja Grönholm
JULKAISIJA: Helsingin seurakuntayhtymä 2019

SISÄLLYS

4 **1. PIENELLE PARASTA -KOKONAISUUS**

Pienelle parasta -materiaalit
Pienelle parasta -ajattelu

8 **2. PIENELLE PARASTA -TUTKIMUSHANKE**

Näkökulmia kristilliseen kasvatukseen
Tutkimuksen aikataulu
Tutkimusaineiston keruu ja tutkimukseen osallistuneet
Keitä vastaajat ovat...
...ja keitä he voivat edustaa
Aineiston käsittely ja aineiston luotettavuus

12 **3. HUOLTAJAT KERTOVAT**

Mielipiteitä materiaaleista
Unohtunut kastekirje-esite
Elämänläheinen kastekirje-esite
Pienen iltahetki: muistoja vauvavuodelta
Myönteinen muisto vauvakonsertista
Ruusukorva ja Kyyhkynen -satukirja jakaa mielipiteitä
Perhe keksii itse pelin säännöt

18 **4. LAPSEN PIENELLE PARASTA**

Vastaajien tausta ei ole yhteydessä käyttöaktiivisuuteen
Lapsi on aloitteellinen tekijä
Huoltajan merkitys?
Lapsi on aloitteellinen pohdiskelija

23 **5. ONKO PIENELLE PARASTA...**

...uudenlainen tapa siirtää traditiota?
...myönteistä kirkkosuhdetta vahvistava?
...perheiden vuorovaikutusta tukevaa?

26 **6. POHDITTAVAKSI**

30 **7. KIRJALLISUUS**

1.

PIENELLE PARASTA -KOKONAISUUS

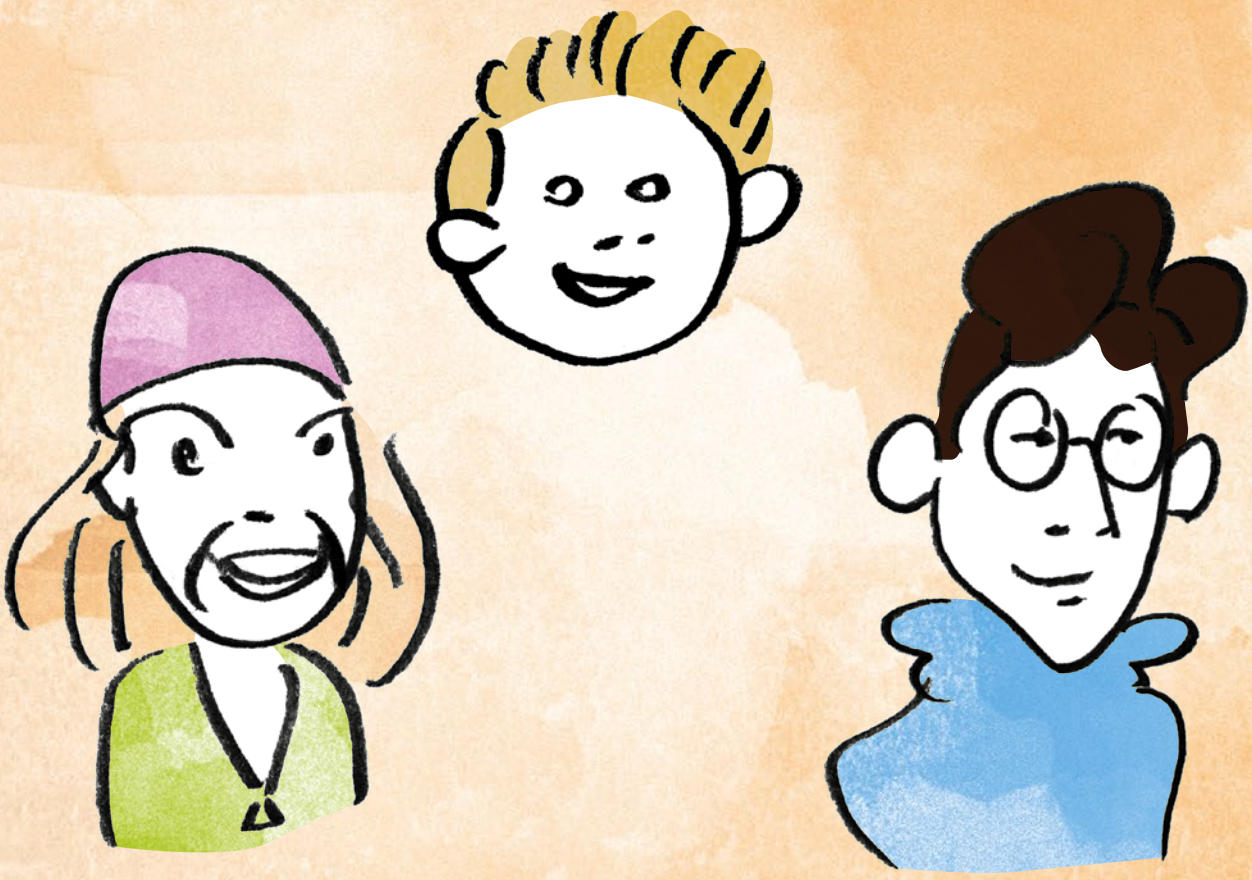

Tässä tutkimusraportissa tarkastellaan Pienelle parasta -materiaaleja käyttäneiden helsinkiläisten lapsiperheiden kokemuksia, muistoja ja mielipiteitä *Pienelle parasta* -materiaaleista ja -kokonaisuudesta. Pienelle parasta on vakiintunut osa Helsingin evankelis-luterilaisten seurakuntien varhaiskasvatustoimintaa.

Pienelle parasta -materiaalit

Helsingin seurakunnat ottavat yhteyttä lapsen kotiin viisi kertaa lapsen seitsemän ensimmäisen ikävuoden aikana. Yhteydenotot on suunniteltu tapahtuvan lapsen herkkyyskausien aikana. Esimerkiksi satukirja *Ruusukorva ja Kyyhkynen* lähetetään kolme vuotta kasteen jälkeen, 3–4-vuotiaalle lapselle, jolloin lapsella on jo paljon kielellisiä valmiuksia[1]. Materiaalien tavoitteena on muun muassa lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen huomioiminen. Kokonaisuuden taustalla yksi keskeisimmistä ajatuksista on huomion suuntaaminen lapseen ja lapsen maailmaan[2].

Pienelle parasta -kokonaisuuteen kuuluvat myös kaste- ja kummitodistukset, Facebook-sivu (*www.facebook.com/pienelleparasta*) ja nettisivut *www.pienelleparasta.fi* sekä *Pienen elämän isot etapit* -vihkonen, johon voi kirjoittaa muistiin lapsen elämän merkittäviä tapahtumia. Kastejuhlaa varten on koottu juhlan etenemistä käsittelevä *Pienen kaste* -vihko. Vihkonen esittelee tilaisuuteen sopivia virsiä ja antaa esimerkkejä siitä, mitä kukin juhlaan osallistuva voi tilaisuudessa sanoa.

Pienelle parasta -materiaalit

Kotiseurakunnan perheeseen lähettämät *Pienelle parasta* -materiaalit suomeksi. Kokonaisuus on kaksikielinen.

Pienelle parasta -työryhmän jäsenet: **Satu Laakso**, **Päivi Vuorelma-Glad**, **Leo Glad**, **Erja Piipponen**, **Arto Helle** sekä **Lasse Halme**.

Kasteeseen kannustava kastekirje-esite

Ristiäisten muistilista liittyen muun muassa kastettavan lapsen nimeen, vaatteisiin ja kummeihin

Milloin/kenelle?

Pian lapsen syntymän jälkeen lapsen rekisteröintipaperien yhteydessä

Tekijät

TEKSTIT Kaisa Raittila
KUVITUS Jenni Rope
VISUAALINEN ILME Dynamo Advertising, Pienelle parasta -työryhmän jäsenet

---

[1] ks. esim. McCarthy 1946

[2] (*Täydesti lapsi — Helsingin seurakuntien varhaiskasvatuksen kehittämislinjaukset 2013–2017*)

Pienen iltahetki -materiaalipaketti

CD-levy, joka sisältää 10 kappaletta, suojelusenkelitaulu sekä vihkonen, johon on koottu CD:n kappaleiden sanat ja nuotit

Milloin?

noin kuukauden kuluttua kasteesta

Tekijät

MUSIIKIN TUOTTAJA JA ESITTÄJÄ Sari Kaasinen
HUOLTAJILLE SUUNNATUN KIRJASEN TEKSTIT Kaisa Raittila
KUVITUS JA ENKELITAULU Jenni Rope
VISUAALINEN ILME Dynamo Advertising

Pienelle parasta -työryhmän jäsenet

Temppeliaukion kirkon Pienelle parasta -vauvakonsertti

Vauvoille suunnattu musiikkitapahtuma

Milloin?

lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana

Tekijät

konsertin suunnittelusta vastaa Helsingin seurakuntayhtymän varhaiskasvatustiimi, vuosittain eri esiintyjiä

Pienelle parasta -ajattelu

Pienelle parasta perustuu Helsingin seurakuntayhtymän lapsi- ja perhetyön strategiaan 2005, Helsingin seurakuntien varhaiskasvatuksen kehittämislinjauksiin 2013–2017 sekä akateemiseen tutkimukseen, esimerkiksi **Tillichin** käsitykseen siitä, että kristinuskon muuttumaton ydin saa erilaisen ilmaisumuodon eri aikakausina.[3]

Lapsi- ja perhetyön strategiassa korostuvat lapsi- ja perhelähtöisyys. Luterilaiseen perusperiaatteeseen nojaten sanomaa on julistettava ihmiselle hänen omalla kielellään. Strategiassa todetaan, että ”seurakunnan toiminnan on löydettävä muodot, jossa yhteistä uskoa eletään todeksi yksilöllisyyttä korostavassa maailmassa.” Lisäksi todetaan, että ”Lapsi- ja perhetyön tehtävänä on siis vanhempien ja huoltajien antaman kristillisen kasvatuksen tukeminen, lasten ja perheiden hengellisen elämän hoitaminen sekä uskon ja rakkauden edistäminen.”[4]

Strategian lapsi- ja oppimiskäsitys on pääosin yhtenevä valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman

Ruusukorva ja Kyyhkynen -satukirja

Paketti sisältää satukirjan, leikkialustan ja sadun hahmot. Satu kertoo lelukoirasta nimeltä Ruusukorva ja Kyyhkysestä, joka on joulukuusenkoriste. Kyyhkynen putoaa ja tapaa Ruusukorvan. Tarina perustuu Raamatun luomiskertomukseen sekä kertomukseen tuhlaajapojasta.

Milloin/kenelle? kolme vuotta kasteesta, 3–4-vuotiaalle lapselle

Tekijät

TARINA JA TEKSTIT Kaisa Raittila
KUVITUS Nina Haiko
Pienelle parasta -työryhmän jäsenet

Kultainen sulka -lautapeli

Pelaajat keräävät sulkia, jotka ovat pudonneet Tuomiokirkon alttarin enkeliltä. Enkeli oli päättänyt lähteä seuraamaan kaupunkilaisten elämää ja pudotti retkellään hyvää mieltä tuottavia sulkia. Pelaajien tulee palauttaa keräämänsä sulat takaisin enkelille.

Milloin/kenelle? n. 6-vuotiaalle lapselle

Tekijät

TEKSTIT Kaisa Raittila
KUVITUS Nina Haiko
PELIN KEHITTÄMINEN
Peliko/Martinex,

Pienelle parasta -työryhmän jäsenet

lapsi- ja oppimiskäsityksen kanssa. Seurakuntayhtymän lapsi- ja oppimiskäsitys perustuu valtakunnallisella tasolla jaettuun käsitykseen. Tavoitteena on liittää ilmiöt lapsen maailmaan, jotta lapsi voi itse muodostaa omia käsityksiään havaintojensa pohjalta[5].

Kristinuskon ajaton sanoma siis välitetään perheille sellaisessa muodossa, että jokainen perhe voi käsitellä kristillisiä kysymyksiä yhdessä lapsen kanssa perheen omista lähtökohdista käsin: perheille lähetetään materiaalia, jota he voivat käyttää omalla tavallaan. Samalla pyritään tukemaan katkeamatonta sukupolvien ketjua, jossa hengellinen perusluottamus siirtyy vanhemmalta lapselle. Pienelle parasta -ajattelussa ihmiskäsityksen ytimenä on ajatus ihmisestä perusolemukseltaan hengellisenä olentona. †

---

[3] *ks. Halme 2002, ks. myös Glad 2003*
[4, 5] *Helsingin seurakuntayhtymän lapsi- ja perhetyön strategia 2005*

2.

PIENELLE PARASTA -TUTKIMUSHANKE

Pienelle parasta -tutkimus on Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan ja Helsingin seurakuntayhtymän yhteistyössä toteuttama tutkimushanke. Hankkeen tutkijana toimi tohtoriopiskelija, TM **Kanerva Lattu**. Yhteistyöhanketta varten perustettiin ohjausryhmä, jonka jäseniä olivat Helsingin yliopiston dosentti, TT **Tapani Innanen**, projektipäällikkö, FM **Eeva Salonen** ja käytännöllisen teologian osastolta tohtorikoulutettava, TM **Aino-Elina Kilpeläinen**.

Tutkimustyö alkoi kesällä 2018, jolloin tutkija perehtyi Pienelle parasta -kokonaisuuteen eli Pienelle parasta -materiaaleihin sekä kokonaisuuden taustalla oleviin asiakirjoihin ja akateemiseen kirjallisuuteen. Tutkija tutustui myös erilaisiin akateemisiin määritelmiin kristillisestä kasvatuksesta.

Näkökulmia kristilliseen kasvatukseen

Pienelle parasta -toiminnan tavoitteena on tukea kotien kristillistä kasvatusta.

Pienelle parasta -toiminnassa käsitys kristillisestä kasvatuksesta perustuu ajatukseen siitä, että hyvä varhainen vuorovaikutus on pohja myönteisen jumalasuhteen kehittymiselle. Varhaislapsuudessa kristillinen kasvatus on lapsen spiritualiteetin kehityksen tukemista ja virikkeiden antamista kristillisen uskon pohjalta. Lasta myös autetaan omien löytöjen tekemisessä ja oman identiteettinsä rakentamisessa. *Pienelle parasta* -kokonaisuus pyrkii tukemaan myös positiivisten tunnekokemusten syntyä.[6]

Spiritualiteetilla voidaan tarkoittaa yksilön pyrkimystä pyhyyden kokemukseen institutionaalisten uskontojen sisällä tai niiden ulkopuolella.[7] Spiritualiteetin voidaan nähdä olevan ihmisyyteen kuuluva ominaisuus.[8] Kasvun myötä lapsen on mahdollista oppia ilmaisemaan spiritualiteettiaan ympäristöstä oppimallaan uskonnollisella kielellä.[9]

Uskonnollista kieltä opitaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa, esimerkiksi rituaaleista, musiikista, ja rukouksista. Lapsi oppii tuntemaan oman uskontonsa perinnettä, mutta tulkitsee ne omista lähtökohdistaan, kuten kehitystasostaan käsin. Varhaisimmat ikävuodet ovat erityisen tärkeitä uskonnollisen ja spirituaalisen kehityksen kannalta. Kehitystä voidaan tukea ottamalla huomioon lapsen kehitysvaihe, osallistumalla uskonnollisen yhteisön toimintaan ja toisaalta varmistamalla uskonnollisen kielen kuuleminen muun muassa toistuvien laulujen ja leikkien kautta.[10]

Lapsuuden institutionaalisen ja yhteisöllisen uskon kautta koetut tunnekokemukset voivat vaikuttaa yksilön spiritualiteetin tunneulottuvuuteen hyvin kauaskantoisesti. Tunneulottuvuudella voidaan tarkoittaa esimerkiksi kokemusta “Jumalan kosketuksesta”, vaikka yksilö ei tietoisesti kokisikaan institutionaalisen uskon piiristä nousevia toiminnan muotoja omaa spiritualiteettiaan tukevina.[11]

Kristillinen kasvatus on määriteltävissä myös esimerkiksi tietoiseksi, kristillisiin arvoihin sitoutuneeksi tavoitteelliseksi toiminnaksi. Kristillisessä kasvatuksessa on selkeästi tunnustuksellisia piirteitä, mutta myös yleisinhimillisiä, eettisiä elementtejä, jotka liittyvät muun muassa siihen, miten elää yhteisössä yhdessä muiden kanssa.[12]

Tutkimuksen aikataulu

Pienelle parasta -kyselylomake kehitettiin ja koetestattiin syys–lokakuussa. Kyselylomake postitettiin lokakuussa 2018 1000 helsinkiläisperheelle. Vastaanottajat valittiin satunnaisesti Helsingin seurakuntien keskusrekisterin kautta 6-vuotiaiden lasten huoltajien joukosta. Tutkimukseen pyrittiin tavoittamaan perheitä, jotka ovat saaneet koko Pienelle parasta -sarjan. Tuhannesta perheestä noin 900 voidaan arvella vastaanottaneen kaikki materiaalit. Arvio tehtiin tarkistamalla 50 postikyselyn vastaanottajan osalta se, miten pitkään he ovat olleet yhtäjaksoisesti Helsingin seurakuntien jäseniä.

Kyselyn postitusajankodan valintaan vaikuttivat muun muassa helsinkiläisten koulujen syyslomaajat sekä 6-vuotiaalle lähetetyn *Kultainen sulka* -pelin lähetysviikko. Kyselylomake postitettiin noin neljä viikkoa sen jälkeen, kun perheen esikoululaiselle oli lähetetty lautapeli. Näin vastaajilla voisi olla tuore kokemus jostakin Pienelle parasta -materiaalista.

[6] *Täydesti lapsi — Helsingin seurakuntien varhaiskasvatuksen kehittämislinjaukset 2013–2017*; Halme 2008

[7] Zinnbauer & Pargament 2005

[8] Hay & Nye 2006

[9] Yust 2003

[10] Kilpeläinen 2016

[11] Murtonen 2016

[12] Muhonen & Tirri 2008

Haastattelut toteutettiin joulukuussa.

Tutkimuksessa keskityttiin pääasiassa selvittämään *Pienelle parasta* -kohderyhmän muistoja, kokemuksia ja mielipiteitä kastekirje-esitteestä, *Pienen iltahetki* -paketista, vauvakonsertista, satukirjasta ja lautapelistä. Lisäksi vastanneet arvioivat *Pienelle parasta* kokonaisuutena. Tutkimuksen aineisto koostuu 153 kyselylomakkeesta ja kymmenestä haastattelusta. Aineistoa on analysoitu marras-, joulu- ja tammikuun aikana. Tämä tutkimusraportti syntyi tammi–helmikuun 2019 aikana.

Tutkimusaineiston keruu ja tutkimukseen osallistuneet

Postitetuista *Pienelle parasta* -kyselylomakkeista 930 oli suomenkielisiä ja 70 ruotsinkielisiä. Lomake oli mahdollista täyttää myös sähköisesti.

Kyselylomakkeen avulla pyrittiin selvittämään vastaajien ajatuksia kustakin materiaalista erikseen ja toisaalta kokonaisuudesta. Lisäksi kysyttiin materiaalien käyttöaktiivisuudesta ja käytöstä. Lomake sisälsi sekä avoimia että suljettuja kysymyksiä. Suljetuissa kysymyksissä vastaajalle annettiin valmiit vastausvaihtoehdot, kun taas avoimissa kohdissa vastaaja sai kertoa ajatuksistaan omin sanoin.

Osa vastaajista ei ollut tutustunut materiaaleihin lainkaan eikä osallistunut vauvakonserttiin. He vastasivat kysymyksiin, joiden tarkoitus oli selvittää, mitkä tekijät mahdollisesti selittävät sitä, että materiaalit ovat jääneet käyttämättä.

Kyselyn lopussa pyydettiin jättämään yhteystiedot mahdollista haastattelukutsua varten. Yhteystietonsa jätti 45 vastaajaa. Näistä haastatteluun kutsuttiin kymmenen. Haastatteluun valittiin vastaajia, jotka edustivat taustaltaan aineistoa sopivassa suhteessa (esimerkiksi haastateltiin sekä suomen- että ruotsinkielisiä) ja toisaalta vastaajia, jotka olivat taustaltaan ja käsityksiltään epäyhtenäinen joukko. Näin pyrittiin mahdollistamaan monenlaisten äänten kuuleminen.

Keitä vastaajat ovat...

Suomenkielisiä vastaajia tavoitettiin tutkimukseen 139 ja ruotsinkielisiä 14. *Pienelle parasta* -kyselylomakkeen palauttaneista naisia on 93 prosenttia ja miehiä 5 prosenttia. Suurin osa vastaajista on iältään 36–45-vuotiaita. Korkeakoulututkinto on 72 prosentilla. Vastaajista noin puolet (48 %) kuuluu Pohjois- tai Itä-Helsingin seurakuntiin. Eniten vastaajien joukossa on kaksilapsisia ydinperheitä.

Huomattava osa (82 %) lomakkeen palauttaneista on ollut kirkon jäsen pian syntymän jälkeen annetusta kasteesta asti. Yksitoista prosenttia vastaajista ei kuulu kirkkoon. Vain harva (5 %) ilmoitti harkitsevansa eroa kirkosta. Vastaajat eivät juurikaan osallistu jumalanpalveluksiin (80 %), mutta joulukirkossa käy noin puolet perheistä (47 %). Seurakunnan toimintaan ei osallistuta aktiivisesti (44 %) tai osallistutaan silloin tällöin (44 %).

Loppiaiseen 2019 mennessä palautui siis yhteensä 153 lomaketta. Kyselyn palautti 15 prosenttia lomakkeen vastaanottajista. Vastaamatta jättäneet ovat kenties perheitä, jotka eivät käytä materiaalia, eivät ole saaneet niitä tai ovat muutoin välinpitämättömiä niiden suhteen. On myös mahdollista, että arjen kiireissä lomakkeen täyttäminen unohtuu. Saatujen vastausten määrä oli analyysin kannalta riittävä.

Palautuneiden postikyselyiden vähäinen määrä ei koske vain tätä tutkimusta. Kyse on yleisestä kehityslinjasta, jota kutsutaan vastauskadoksi.[13] Vastaajajoukko edustaa kuitenkin hyvin Pienelle parasta -materiaalien käyttäjiä, mutta ei koko kohderyhmää.

...ja keitä he voivat edustaa

Ei ole yllättävää, että juuri ne, jotka materiaaleja käyttävät tai ovat käyttäneet, haluavat antaa seurakunnalle palautetta niistä. Esimerkiksi kyselylomakkeen avoimet kysymykset tuottivat runsaasti vastauksia, jotka tarjoavat vaikutelman harkitusta palautteesta. Tutkimukseen tavoitettiin kuitenkin myös joitakin perheitä, joissa materiaaleja oli käytetty hyvin vähän ja vastaajia, jotka eivät olleet lainkaan tutustuneet materiaaleihin.

[13] ks. esim. Pahkinen 2012

Materiaalien käyttöaktiivisuus

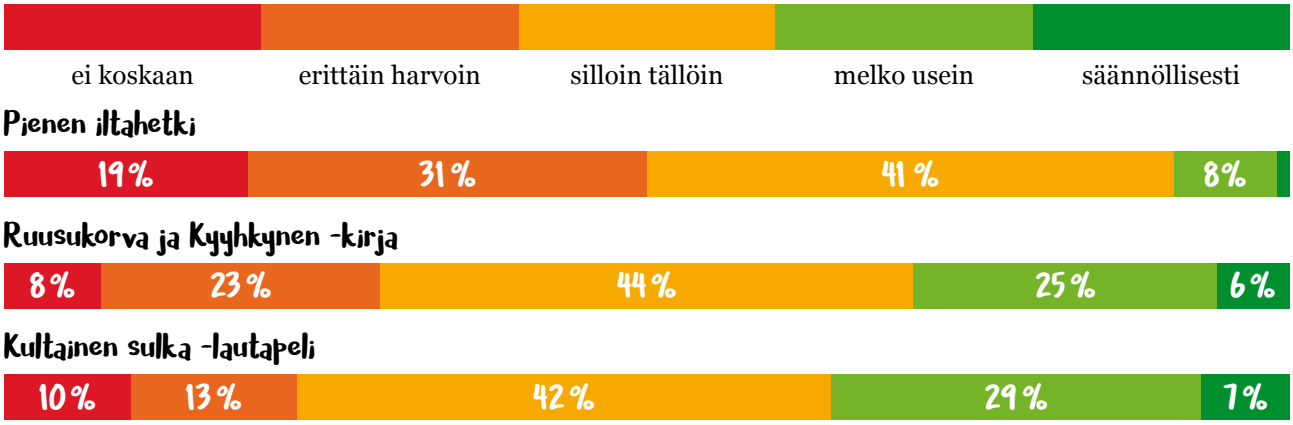

Materiaaleja käyttäneet vastaajat ovat taustaltaan melko yhtenäinen ryhmä (mm. iän, sukupuolen, koulutustaustan, asuinalueen ja lapsiluvun suhteen). Perheitä oli kuitenkin mahdollista luokitella taustan perusteella erilaisiin ryhmiin, eikä Pienelle parasta -kokemuksien ja vastaajien taustan välillä voitu osoittaa olevan yhteyksiä yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (ks. luku 5). Samankaltaisissakin perheissä materiaalien käyttöaktiivisuus ja mielipiteet tuotteista vaihtelivat. Vastaajajoukossa on hyvin monenlaisia ääniä. Tähän tutkimusraporttiin on pääasiassa koottu erilaisia, mutta vastauksissa toistuvia näkökulmia.

Voidaan arvioida, että käsityksensä seurakunnalle kertoneiden näkemykset edustavat hyvin *Pienelle parasta* -materiaalien käyttäjien kokemuksia. Aineisto ei kuitenkaan edusta koko Pienelle parasta -kohderyhmää. Avoimeksi kysymykseksi jää, kuinka suuri osa *Pienelle parasta* -kohderyhmästä ei käytä materiaaleja ja mistä syystä. Mahdollisia selityksiä voi kuitenkin pienen vastaajajoukon perusteella arvailla ja pohtia.

Aineiston käsittely ja aineiston luotettavuus

Kyselyaineisto käsiteltiin tilastollisen tietojenkäsittelyn ohjelmistolla ja haastattelut laadullisen sisällönanalyysin keinoin. Postitetun lomakkeen avoimiin kysymyksiin tulleiden vastausten käsittelyssä hyödynnettiin sekä laadullista että määrällistä sisällönanalyysiä. Haastattelujen ja avoimien vastausten alkuperäiset ilmaukset käsiteltiin ja analysoitiin sellaisenaan. Tässä tutkimusraportissa vastauksista poimittuihin sitaatteihin on tehty pieniä kielellisiä muutoksia (kuten peräkkäisten samojen sanojen poisto) siten, että vastaajan alkuperäinen ajatus on kuitenkin säilytetty. Käytetyt sitaatit on poimittu sekä lomakkeen avoimista vastauksista että haastatteluista.

Aineiston luotettavaan tilastolliseen käsittelyyn riitti 153 kyselyvastausta. Tietyt näkökulmat ja mielipiteet toistuivat haastatteluissa ja vastaajien lomakkeeseen kirjoittamissa teksteissä. Näin ollen myös tutkimukseen osallistuneiden tuottamaa laadullista aineistoa voidaan pitää luotettavana. †

3.

HUOLTAJAT KERTOVAT

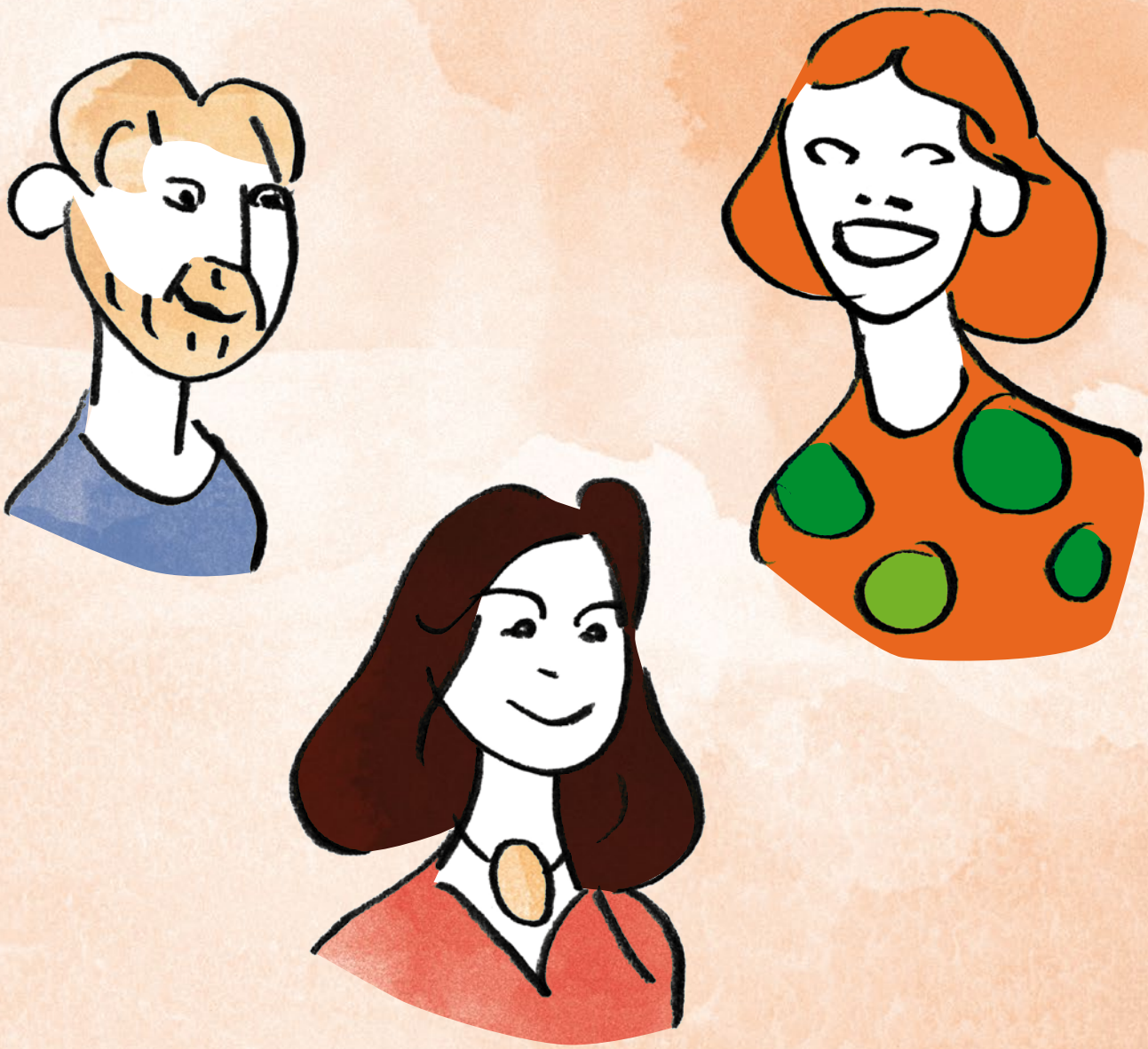

Tyytyväisyys materiaalien ominaisuuksiin

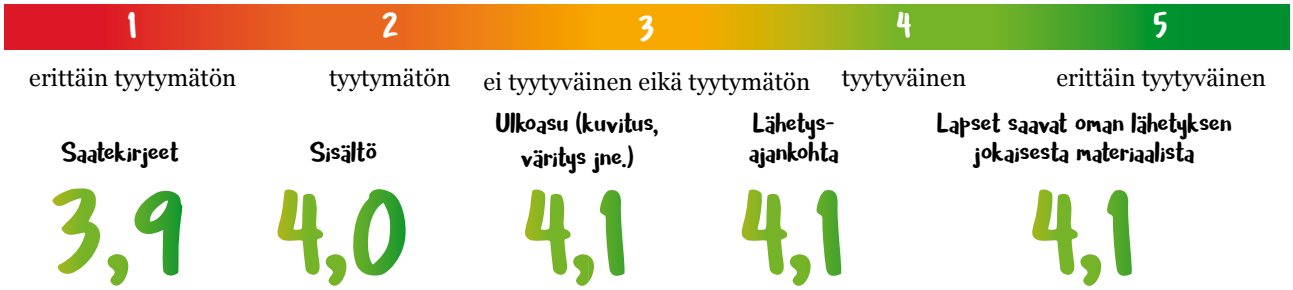

Mielipiteitä materiaaleista

Keskiarvojen perusteella perheissä ollaan keskimäärin tyytyväisiä materiaalien ulkoasuun, kuten kuvitukseen ja väritykseen, saatekirjeisiin, materiaalien sisältöön ja lähetysajankohtaan sekä siihen, että lapset saavat oman lähetyksen jokaisesta materiaalista.

Avoimen palautteen perusteella vastaajat eivät olleet aivan yksimielisiä siitä, että lapset saavat jokaisesta materiaalista oman kappaleen. Moni vastaaja ajattelee lapselle olevan tärkeää saada omaa postia, mutta saman materiaalin saaminen useaan kertaan mietitytti huoltajia.

> ”Meillä on 3 lasta, joille kaikille on tullut kirjasta eteenpäin kaikki materiaali (kahdelle nuoremmalle myös cd-paketti). Tavallaan ’tyhmää’, että meillä nyt esim. 3 samaa kirjaa. Toisaalta paketit ovat olleet lapsille tärkeitä yksilöinä, enkä loppujen lopuksi muuttaisi sitä, että jokaiselle tulee omat. Saavat vaikka säästää ja viedä omaan kotiinsa aikuisina. Jos olisi eri tuotteet, se voisi kuitenkin olla harkinnan arvoista, kunhan olisivat “yhtä hyviä”.”

> ”Meillä on kolme lasta, ja mietin, että jos jokaiselle lähetetään esim. Kultainen sulka -peli, silloin me saamme niitä pienen ajan sisällä 3 kpl. Voisiko miettiä, että olisi jokin vaihtoehto tai sitten helppo ilmoitus siitä, ettei vastaisuudessa tarvitsisi lähettää?”

Suurin osa tähän tutkimukseen vastanneista on yksi- tai kaksilapsisia perheitä. Eroja lähetystyytyväisyyden suhteen ei ollut, kun tarkasteltiin lapsien lukumäärän yhteyttä siihen, miten tyytyväisiä ollaan saman materiaalin useampaan lähetyskertaan. Eroja ei kuitenkaan tarkasteltu syntymävuoden perusteella. Lisäksi osa vastanneista ei ole saanut lähetystä useampaan kertaan, koska he ovat esimerkiksi vastikään muuttaneet Helsingin alueelle tai esimerkiksi juuri liittyneet seurakuntaan. Luotettavamman vastauksen kysymykseen saa tiedustelemalla perheiltä, joissa on useampi lähekkäin syntynyt lapsi.

> ”Olemme saaneet kirjan nyt 2 kertaa (2 lasta) ja toivon ettei peli tule myös 2 kertaan. Näin ’ilmastoaikoina’ tuntuu todella turhalta, että samaan talouteen tulee useampi kappale. On turhaa lähettää tavarana kirja & peli kaikille (usealle lapselle samaan talouteen) voisi korvata, muistutuksella (kirjeellä) yhteisestä pelihetkestä.”
> “Ilmastosyistä vältän tavaran hankkimista.”

Konkreettinen tavara ja ilmastokysymys herätti muutamissa vastaajissa pohdintaa. Niin sanotussa Case Kallio -tutkimuksessa vuonna 2006 todettiin, että luonto oli kalliolaisten nuorten aikuisten viidenneksi tärkein arvo.[14] Case Kallion aineiston nuoret aikuiset ovat tänä päivänä sen ikäisiä, että voisivat hyvinkin olla *Pienelle parasta* -materiaalien vastaanottajia. Voidaan pohtia, onko luonto arvona ollut myös muidenkin kuin kalliolaisten nuorten aikuisten yksi tärkeimmistä viidestä arvosta ja onko luonnon arvo viime vuosina jopa kasvanut. Palautteen perusteella voidaan kysyä, miten seurakunnat voisivat huomioida sekä lapsen että perheille tärkeät arvot, kuten kestävän kehityksen.

[14] Mikkola 2006

Unohtunut kastekirje-esite

Seurakunnan tavoitteena on Kastekirje-esitteen kautta osallistua perheen elämäntilanteeseen juuri vauvan syntymän jälkeen. Kastekirje-esite lähetetään lapsen rekisteröintipaperien yhteydessä. Perheelle kerrotaan ristiäisten kulusta ja kannustetaan pitämään omalle perheelle sopiva kastejuhla. Esitteen muisti vastaanottaneensa 92 (60 %) vastaajaa, 67 ilmoitti ettei muistanut (28 %) tai ei ollut mielestään vastaanottanut sitä (10 %). Moni (18 vastaajaa) ilmoittikin sanallisesti, ettei muistanut esitettä. Yhteensä avointa palautetta esitteestä antoi 30 vastaajaa.

"Emme muista saaneemme kummallekaan."

"En muista tätä (kastekirje-esitettä). Taisi olla niin paljon vauvahössäkkää elämässä. Varmaankin tullut ja saattaa löytyä vauvan säilytetyistä materiaaleista/korteista. --"

"Varmaan tuonkin saimme, en muista. Meille oli itsestään selvää, että lapsi kastetaan, ehkä siksi jäi vähemmälle huomiolle..."

Unohtamisen syitä voidaan vastausten perusteella pohtia. Ensinnäkin esitteen saamisesta on voinut kulua useampi vuosi. Kyselylomake postitettiin perheille, joiden 6-vuotias oli juuri saanut lautapelin. Myös vauvavuoden kiireet mainittiin unohtamisen syynä. Lisäksi suurin osa vastaajista on itse kirkon jäseniä (82 %). Kenties joillekin heistä lapsen kastaminen on itsestään selvää, kuten yksi vastaajista kirjoitti.

Elämänläheinen kastekirje-esite

Kuitenkin lähes kaikki (92), jotka esitteen muistivat saaneensa, vastasivat esitettä koskeviin kysymyksiin, joissa vastausvaihtoehdot oli annettu valmiiksi. Keskiarvon perusteella kastekirje-esite on vastaajien mielestä elämänläheinen, tarpeellinen, mielenkiintoinen. Muu kuin unohtamisen sanoittamista koskeva avoin palaute oli pääosin myönteistä ja antaa viitteitä siitä, että edellä luetellut laatusanat kuvaavat luotettavasti niiden vastaajien mielipiteitä, jotka olivat mielestään saaneet esitteen.

"On tärkeää tuoda esille kasteen merkitys."

"Se oli niin ihana, että oli seinällä pitkän aikaa."

"Äidille mieluisa. Esitteellä herkistäviä runoja ja elämänmietteitä."

"Meillä on ollut suvussa ja perheessä paljon kastejuhlia ennen omiamme, mutta suurelle joukolle varmasti tarpeellinen ja hyödyllinen esite."

Huomionarvoista on, että kuitenkin suurin osa (60 %) vastaajista muisti saaneensa esitteen siitä huolimatta, että esitteen vastaanottamisesta on todennäköisesti kulunut useampi vuosi.

Pienen iltahetki: muistoja vauvavuodelta

Jos huoltajat päätyvät kastamaan lapsensa, seurakunta lähettää perheeseen *Pienen iltahetki* -materiaalipaketin noin kuukauden kuluttua kasteesta. Materiaali on suunniteltu tukemaan tuutulauluperinteen jatkuvuutta ja antamaan virikkeitä huoltajan ja vauvan väliseen yhteiseen iltahetkeen. Vastaajista 126 (82 %) kertoi saaneensa *Pienen iltahetki* -paketin.

Käyttöaktiivisuuden perusteella *Pienen iltahetki* on jäänyt vähälle käytölle verrattuna satukirjaan ja lautapeliin. **Janica Porkan** vuoden 2011 opinnäytetyön mukaan paketin vastaanottaneista huoltajista puolet ilmoitti, että vauvavuoden kiireissä sen käyttö on jäänyt. CD:n kuunteluun tarvittavan laitteiston puuttuminen selittää osaltaan sitä, että levyä ei ole kuunneltu.

"CD on historiaa, levy jää kuuntelematta"

"CD on vähän hankala, koska CD-soittimia ei ihmisillä oikein ole."

Pakettia käyttäneet kuvailivat sitä omin sanoin adjektiiveilla koskettava (2 vastaajaa), rauhoittava (4 vastaajaa) ja ihana (6 vastaajaa).

"-- aina silloin tällöin kuunnellaan ja se rauhoittaa/saa hyvälle mielelle."

"Cd:tä kuunneltiin aikanaan paljon ja siitä on jäänyt ihania, rauhoittavia muistoja"

"Pienen iltahetki -paketti oli aivan ihana. Sitä kuunneltiin vauva-aikana usein. Todella laadukas ja koimme erittäin positiiviseksi yllätykseksi. "

"Koskettava paketti."

"Ihania, rauhoittavia kappaleita."

Moni pakettia käyttäneistä kertoo, että CD-levyä kuunneltiin vauva-aikana, mutta ei juurikaan sen jälkeen. Vaikka käyttö on jäänyt muihin materiaaleihin verrattuna vähemmälle, on huomattava, että suurin osa vastaajista kuitenkin muisti saaneensa paketin. Se on jäänyt mieleen, vaikka sen vastaanottamisesta ja/tai käytöstä on voinut kulua vuosia.

"Pienen iltahetki oli käytössä vauva-aikana, ei sen jälkeen."

"CD:tä tuli alussa kuunneltua useastikin, mutta sitten se hiipui"

"CD-paketti toimi hyvin silloin, kun lapsi oli vauva, ja isosisko kuunteli levyä myös mielellään. Muutama laulu jäi iltarepertuaariin mukaan."

Tutkimusaineiston perusteella voidaan arvella, että illan yhteisen rauhoittumishetken on korvannut esimerkiksi iltasatu. Yksi vastaajista kertoo, että lapset valitsevat nyt isompana itse musiikin. Lapsen aloitteellisuus käyttöaktiivisuutta selittävänä tekijänä on tullut esiin tässä tutkimuksessa (lisää luvussa 4): kenties lapselle ja huoltajalle on kehittynyt jokin oma iltarutiini, jonka muotoutumiseen lapsi on itse vaikuttanut. Jos huoltajien kertomaa peilataan materiaalille asetettuihin tavoitteisiin, Pienen iltahetkeä on käytetty siten kuin se on tarkoitettukin käytettäväksi. Paketti on suunniteltu tukemaan juuri varhaista vuorovaikutusta.

Myönteinen muisto vauvakonsertista

Kutsu vauvakonserttiin lähetetään lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana. Konserttikutsun muisti saaneensa 54 (35 %) vastaajaa. 32 (20 %) ei mielestään ollut vastaanottanut kutsua ja 65 (43 %) ei muistanut sitä. Vastaajista 25 kertoi osallistuneensa konserttiin. Konserttiin osallistuneiden muisto tapahtumasta on myönteinen. Keskiarvon mukaan konsertti oli hauska ja elämänläheinen, tarjosi mieleenpainuvan kokemuksen ja vastasi odotuksia.

Omin sanoin vauvakonserttia koskevaan avoimen kysymykseen vastasi 13 vastaajaa. Osa vastaajista kertoi, ettei muistanut saaneensa kutsua. Muutama vastaaja sanoo, että konsertista on kulunut jo aikaa, joten yksityiskohdat ovat unohtuneet. Mielikuva konsertista on kuitenkin positiivinen.

"Konsertista on jo pitkä aika. Se on kuitenkin jäänyt mieleen positiivisena, vaikka yksityiskohtia en enää muistakaan. Muistelen sen olleen meluisimpia konsertteja, joissa olen ollut, mutta hienosti hoitui kirkkosalillinen vauvoja."

"Osallistuimme konserttiin v. 2013. Kiva, että kutsuttiin ja oli heti selvää, että osallistumme. Perheen isää piti vähän houkutella mukaan, mutta tosi kiva muisto jäi."

"Konsertti oli ihana ja rohkaisee vauva-vuonna tekemään vauvan kanssa asioita. Tuntui, että siitä nautimme molemmat!"

Kutsun vastaanottaneista puolet ei osallistunut konserttiin. Mahdollisia syitä voidaan vain arvailla. Yhden vastaajan mukaan konsertin ajankohta oli epäsopiva heidän perheensä aikatauluun. Toinen vastaaja kertoo kuulleensa, että konsertissa on liikaa ihmisiä. Toisaalta, kuten yksi vastaajista totesi kastekirje-esitteen kohdalla, kutsu konserttiin on voinut yksinkertaisesti unohtua "vauvahössäkässä". Osan vastaanottajista voidaan arvella suhtautuneen välinpitämättömästi tai kielteisesti konserttikutsuun.

Ruusukorva ja Kyyhkynen -satukirja jakaa mielipiteitä

Seurakunnan neljäs yhteydenotto, satukirja, on suunniteltu tukemaan huoltajan ja lapsen välistä yhteistä lukuhetkeä. Satukirjan mukana lapsi saa myös leikkialustan ja paperiset sadun hahmot, *Ruusukorvan ja Kyyhkysen*. Satukirjan kertoi vastaanottaneensa 145 (95 %) perhettä. Vastaajista 30 kuvaili kirjaa omin sanoin ja lisäksi kirja mainittiin myös muissa lomakkeen avoimissa kysymyksissä.

Näkemykset *Ruusukorva ja Kyyhkynen* -kirjan tarinasta vaihtelivat. Hiukan kärjistäen voidaan sanoa, että vastausten perusteella kirjasta joko pidettiin tai siitä ei tykätty lainkaan. Kirjaa kuvailtiin sekavaksi, vaikeaksi, oudoksi ja epämääräiseksi sekä lässyttäväksi ja ”turhan hartaaksi”. Joissakin perheissä (4 vastaajaa) kirja mainittiin lempisaduksi. Paperisista hahmoista tykättiin. Kirjaa kuvailtiin myös mieluisaksi ja sitä on luettu siitä huolimatta, että kirjan tarina jää ”etäiseksi” tai ”ei oikein aukea”. Seuraavat lomakkeista poimitut vastaukset havainnollistavat vastaajien erilaisia ajatuksia ja kokemuksia.

”Ruusukorva ja Kyyhkynen on yksi lapseni lempikirjoista, joten sitä on luettu monet kerrat. Erityisesti pahviset seikkailijat ovat olleet kovassa käytössä.”

”Lapselle Ruusukorva ja Kyyhkynen paperihahmot mieleiset. Itse kirjan tarina jäi hieman etäiseksi, tai oli lapsen vaikea hahmottaa. Kirjaa luettu silti ahkerasti”

”Kirja on aika ”vaikea”...jopa aikuiselle. Iltasatuna kuitenkin luettu. Tarina ei oikein aukea.”

”Ruusukorva & Kyyhkynen ollut pidetty ja luettu, hahmot myös.”

”Oli ehkä vähän erikoinen meidän makuun.”

“Sekava kirja, katoavia irto-osia. Ei jatkoon.”

”Tästä tykätään kaikki ja luetaan usein/osataan kohtia ulkoa, esim. ”ei se haittaa, vaikka pursuaa” on jäänyt sanonnaksi meille. Se, että kirja on söpöllä tavalla hassu/kummallinen, on vain hyvä asia – mieleenpainuva.”

Erimielisyys näkyy myös tilastoissa: Vaikka keskiarvon perusteella kirjan visuaalinen ulkonäkö on arvioitu miellyttäväksi, on vastauksissa suurta hajontaa. Hajonta osoittaa, että vastaajat eivät ole olleet yksimielisiä kirjan visuaalisesta ilmeestä. Samoin voidaan todeta kirjan tarinan kohdalla: Tarina on mielletty ymmärrettäväksi tai päinvastoin vaikeaselkoiseksi. Tutkimuksen perusteella voidaan ehdottaa seurakunnille pohdittavaksi, miten ottaa huomioon *Ruusukorva ja Kyyhkynen* -satukirjasta saatu moninainen palaute.

Perhe keksii itse pelin säännöt

Viimeinen *Pienelle parasta* -yhteydenotto lapsen kotiin on *Kultainen sulka* -lautapeli. Pelilaudan reitti kulkee Helsingissä ja siihen on sijoitettu lapsen kotikaupungin maamerkkejä, muun muassa Korkeasaari ja Kampin kappeli. Avoimessa palautteessa pelilaudan tutut paikat mainittiin myönteisenä ominaisuutena.

"Pelissä kivaa oli se, että paikat sijoittuivat tuttuihin kotikaupungin paikkoihin, plussaa ratikasta ja metrosta."

"-- Itse peliä mielenkiintoisempana lapset pitivät tehtäväkortteja, toimii omineenkin."

"Tätä peliä en ole itse pelannut lainkaan, mutta lapset avasivat pelin ja vaikuttivat innostuneilta."

Lähes kaikki vastaajat (149 vastaajaa) kertoivat saaneensa *Kultainen sulka* -lautapelin. Vastaajista 40 kertoi mielipiteensä omin sanoin. Peli on keskiarvon perusteella vastaajien mielestä hauska ja elämänläheinen sekä rohkaiseva. Uskonto on pelissä kivalla tavalla esillä. Tehtäväkorteista pidettiin.

Arviot pelistä olivat varsin myönteisiä, mutta vastaajajoukon käsitykset pelin sopivuudesta 6-vuotiaalle vaihtelivat. Vastaajat eivät olleet kovin yksimielisiä pelin helppoudesta. Peliä koskevissa avoimissa vastauksissa kerrottiin, että peli koettiin pitkäksi ja jokseenkin vaikeaksi. Perheet keksivät itse pelin säännöt.

"Pappa sanoi, että peli kestää viikon"

"--peli oli vähän yksitoikkoinen ja liian pitkä pelattavaksi."

"Lautapeli saapui juuri. Oli iso yllätys ja kova hitti 6v ja 4v keskuudessa. Pelataan vähän omilla, kevennetyillä säännöillä. Tunnistivat tuttuja kirkkoja pelilaudalta. Tosi hyvä idea."

"Peli olisi voinut olla vielä helpompi. Pelasimme omilla yksinkertaisemmilla säännöillä. Lapset 6v eivät vielä lue."

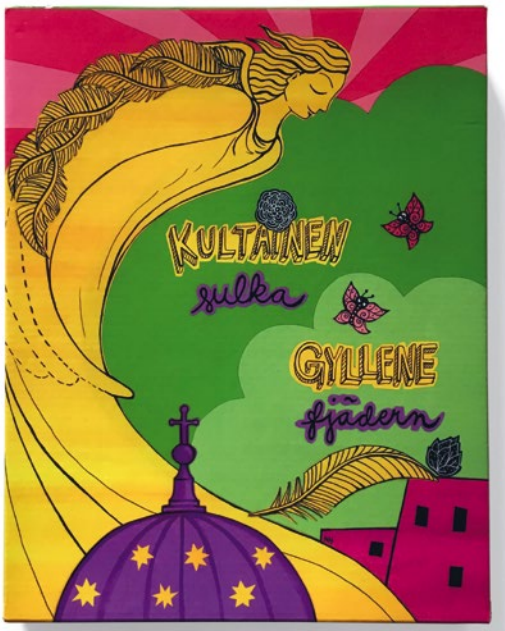

"Peli oli hiukan liian vaikea, en jaksanut aikuisena "opiskella" sääntöjä, jotta siitä olisi tullut peliklassikko. Toinen lapsemme hämmästyi, kun hänkin sai saman pelin, joka jo meillä oli (esikoinen sai). Muutamia kertoja pelattiin, lukemaan oppimisen jälkeen lapset yrittäneet pelata keskenään — ei onnistu, koska säännöt monimutkaiset. Voisiko perheen toinen lapsi saada jonkun toisen pelin? Minusta erittäin kiva idea kuitenkin!"

"Peli ei enää vastaa hänen ikätasoaan."

Vastausten perusteella voidaan pohtia, huomioiko peli lapsen ikätason. Moni esikouluikäinen ei vielä osaa lukea, joten pelin pelaaminen ei onnistu ilman lukutaitoisia pelikavereita. Toisaalta osa vastaajista kertoi, että peli oli lapselle jopa liian helppo ja peli jää siitä syystä pelaamatta. Lapsi pelaa jo haastavampia pelejä. Eräs vastaaja kysyy, miten seurakunta voisi huomioida myös erityistarpeiset lapset. Herää kysymys, ottaako peli riittävän hyvin huomioon lasten laajan kehitystason hajonnan.

Toisaalta 34 prosenttia vastaajista ilmoittaa, että peliä on pelattu melko usein (27 %) tai jopa säännöllisesti (7 %). Prosenttiosuus on siihen nähden suuri, että peli postitettiin vain joitakin viikkoja ennen kyselylomaketta. Joissakin perheessä peli on voitu tietysti vastaanottaa jo aiempina vuosina, mutta tällöin käyttöaktiivisuus antaisi viitettä siihen, että peli on ollut aktiivisessa käytössä pidempään joidenkin perheiden arjessa. †

4.

LAPSEN PIENELLE PARASTA

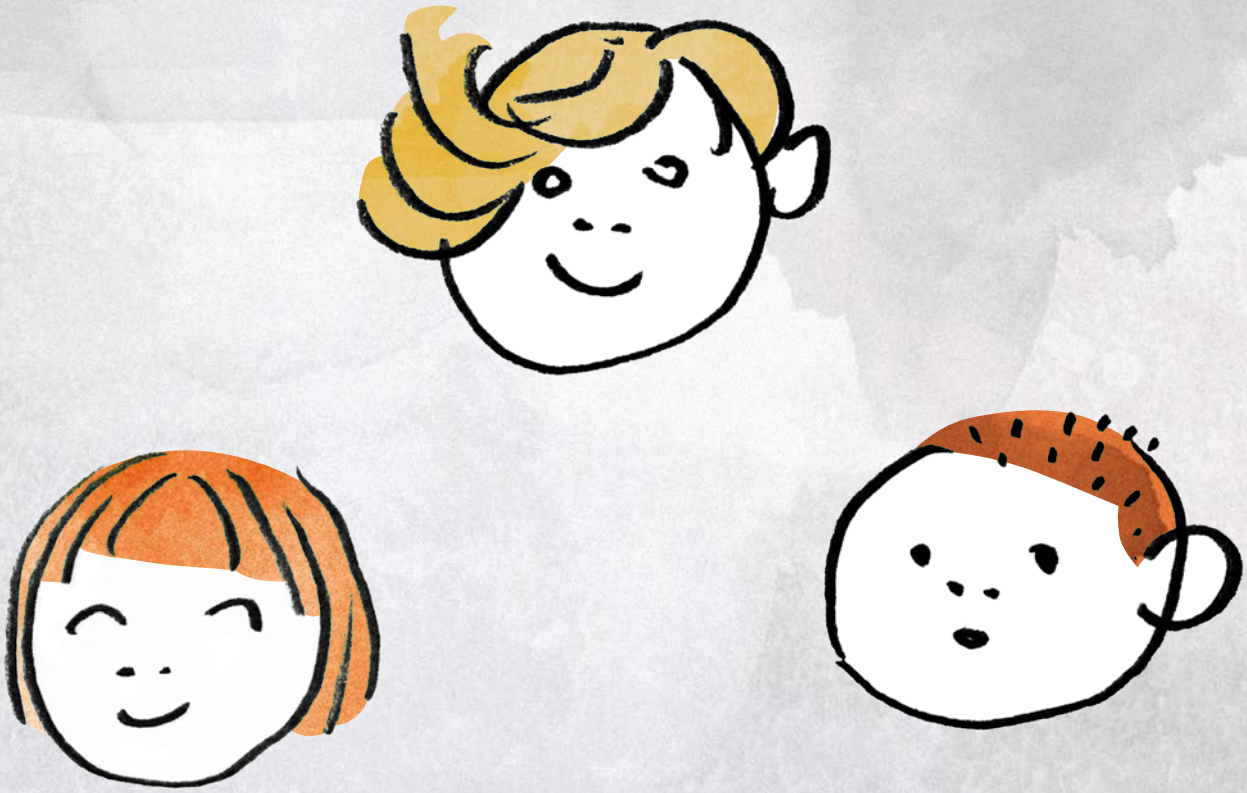

Vastaajien tausta ei ole yhteydessä käyttöaktiivisuuteen

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista ilmoitti, että materiaaleihin on vähintäänkin tutustuttu. Kysely tavoitti hyvin vähän vastaajia, joiden perheessä *Pienelle parasta* jää kokonaan käyttämättä. Kuten edellä on todettu, kyselyyn vastanneet ovat korkeakoulutettuja 36–45-vuotiaita ydinperheessä eläviä naisia, joilla on yksi tai kaksi lasta. Suurin osa (70 %) uskoo Jumalaan, mutta yhteisöllinen uskonnollinen aktiivisuus perheessä on sinänsä vähäistä. Herää kysymys, kiinnostutaanko materiaalista lähtökohtaisesti niissä perheissä, jotka ovat tähänkin kyselyyn pääasiassa vastanneet. Houkuttelevan yksinkertainen vastaus on kuitenkin liian hätäinen.

On mahdollista, että korkeakoulutetut perheelliset naiset vastaavat postikyselyihin muita todennäköisemmin. Muun muassa terveyskyselyihin ei tavoiteta miehiä, sinkkuja ja matalasti koulutettuja.[15] On myös huomattava, että Suomessa synnyttäneiden keski-ikä on pitkään ollut hieman yli 30 vuotta.[16] Suurimmalla osalla vastaajista on yksi tai kaksi lasta. Postikyselyn vastaanottaja on esikouluikäisen huoltaja, joten on ymmärrettävää, että vastaaja on iältään 36 ja 45 välillä.

Tutkimus ei myöskään kerro, millaiseen Jumalaan vastaajat ilmoittavat uskovansa. Jumalakuvia voi olla monenlaisia ja ne voivat poiketa kristillisestä jumalakäsityksestä.[17] Naiset ovat myös tutkimusten mukaan miehiä uskonnollisempia.[18] Suurin osa tähän tutkimukseen osallistuneista on naisia, jotka ilmoittavat uskovansa Jumalaan.

> "Kristinuskon sisälläkin 'Jumala' käsitetään lukemattomilla eri tavoilla, joten kysymys "uskotko Jumalaan" kaipaisi usein selventävän toteamuksen (esim. Jollain tavalla miten itse uskot Jumalaan)."

Kuten aiemmin todettiin, vastanneiden samankaltaisuudesta huolimatta heidät oli mahdollista luokitella ryhmiin, joiden perusteella vertailtiin keskenään erilaisten ryhmien välisiä kokemus- ja käyttöaktiivisuuseroja. Tässä tutkimuksessa ei tullut esiin, että esimerkiksi huoltajien käsitys Jumalan olemassaolosta, perheen uskonnollinen aktiivisuus tai vanhempien suhtautuminen seurakuntaan olisi tilastollisesti yhteydessä näkemyksiin tai käyttöaktiivisuuteen. Myöskään muut vastaajia toisistaan erottavat tekijät (ikä, koulutustausta, lapsiluku) eivät selitä mielipiteitä. Eri materiaalien käyttöaktiivisuuksien välillä ei ollut tilastollisia yhteyksiä: yksi materiaali voi olla perheessä kovassakin käytössä mutta jokin toinen ei.

Lapsi on aloitteellinen tekijä

Selityksiä *Pienelle parasta* -materiaalien käyttöaktiivisuuteen on haettava muualta kuin vastaajien taustasta. Haastatteluaineisto ja avoimet vastaukset viitoittavat suuntaa: käyttöaktiivisuuden taustalla ovat lapsen omat taipumukset ja aloitteellisuus. Haastattelussa kartoitettiin laajemmin sitä, mikä on perheelle mieluisinta vapaa-ajan yhteistä tekemistä ja mitä lapsi mieluiten puuhaa. Kysyttiin lapsen suosikkileluista, -kirjoista ja -peleistä.

Pienelle parasta -kohderyhmän lapsissa on urheilullisia, musikaalisia ja kuvataiteellisesti lahjakkaita lapsia. On heitä, jotka pitävät motorisia taitoja harjoittavista leluista ja peleistä, kuten legorakennelmien tekemisestä. Lapsella voi olla jokin kirja tai peli, joka säilyttää suosionsa. Aineistossa mainittiin muun muassa **Astrid Lindgrenin** ja **Mauri Kunnaksen** kirjat, peleistä Kimble ja Alias Junior. Vapaa-ajan tekemisen subjektina on lapsi ja hänen osaamisensa, taipumuksensa ja mieltymyksensä. Huomio läpäisee koko tutkimusaineiston, kuten seuraavat aineistosta poimitut kommentit havainnollistavat.

> "Ollaan pelattu kotona 6-vuotiaan kanssa jo haastavampia lautapelejä, tähän ei lapsen innostus riittänyt."

> "Kirjoja meillä luetaan joka ilta, mutta harvoin ovat lapset valinneet kyseistä kirjaa. Iltasatu on aina lasten valinta, vaikka toki vanhemmat tekee ehdotuksia."

> "Saimme lautapelin vasta toissa viikolla, mutta se oli selkeästi heti 6-vuotiaalla mieleen. Lapsen aloitteesta peli on kaivettu esille jo monta kertaa!"

> "Kultainen sulka lautapeli tuli juuri — se on materiaaleista ensimmäinen, joka saa poikamme tarttumaan pienelle parasta -materiaaleihin itse."

[15] Tolonen ym. 2006
[16] Tilastoraportti 38/2018
[17] Niemelä & Koivula 2006
[18] Niemelä 2003

> "Ei mun tyttöni oikein innostu tuosta lukemisesta nyt."

"Muistan tämän 'kirjan' ja me luettiin se, mutta ei lapsi koskaan pyytänyt, että voitaisiinko lukea uudelleen."

Lapsen aloitteellisuuden lisäksi toinen käyttöaktiivisuutta selittävä tekijä on vapaa-ajan tekemisen vaihtelevuus ja monipuolisuus.

> "Melkein joka viikko me mennään aina kirjastoon ja hän saa valita yhden uuden tai kaksi uutta.

"Yritetään aina että ois paljon erilaista."

Vastaajista 18 ilmoittaa, että he eivät ole ehtineet käyttämään materiaalia tai heillä on muuta mieluisampaa tekemistä (7 vastaajaa). Perheissä voidaan säännöllisesti lainata kirjastosta uusia kirjoja. Lapsella on paljon leluja ja pelejä. Voidaan myös kysyä, mikä merkitys on älylaitteiden ja suoratoistopalvelujen yleistymisellä. Lukukeskuksen verkkosivuille on koottu tutkimustietoa lasten ja nuorten lukemisesta. Esikouluikäisillä television katselu on ohittanut kirjojen lukemisen. Erityyppisiä mobiililaitteita käytetään verraten paljon, mutta kirjoja luetaan tai katsellaan vielä yhtä usein.[19]

Yksi *Pienelle parasta* -kokonaisuudelle asetetuista keskeisistä tavoitteista on lapsilähtöisyys.[20] Tutkimuksen perusteella ehdotetaan pohdittavaksi, miten Pienelle parasta voisi huomioida mahdollisimman monipuolisesti erilaiset lapset erilaisine taipumuksineen.

Huoltajan merkitys?

Huoltajien vaikutusta materiaalien käyttöaktiivisuuteen ei kuitenkaan tule täysin sivuuttaa.

Seuraavat avoimista vastauksista poimitut näkemykset herättävät pohtimaan myös huoltajan merkitystä käyttöaktiivisuutta selittävänä tekijänä:

> "Kirjan sisältö oli aivan liian OUTO ja EPÄMÄÄRÄINEN. Lautapeli vaikutti TYLSÄLTÄ ja siinä oli AIVAN liian paljon pieniä, katoavia osia."

"En juurikaan puhu uskonnosta tässä vaiheessa."

> "Haluan kyllä, että uskoon liittyvistä asioista keskustellaan, mutta yleissivistävässä hengessä. Kerrotaan erilaisista uskonnoista ja elämäntavoista yms., mutta ei vain yhdeltä kannalta."

"Varsinkin lastenkirjan soisi olevan perinteinen, kristillinen selkeällä tavalla. Olisimme todella toivoneet Jeesus-kertomuksia, joita ei tavallisista kirjakaupoista juuri löydy. Uskaltakaa edustaa kirkkoa! Älkää yrittäkö houkutella perheitä kirkkoon omituisella piiloviestitetyllä materiaalilla. Ei Jumalaa tarvitse peitellä — päinvastoin hän tulee tuoda esille!"

Materiaalissa itsessään saattaa olla jokin epämieluisa ominaisuus, kuten häiviävät irto-osia. Kenties yhdenlaisen katsomuksen tarjoaminen koetaan vieraaksi. Toisaalta avoimen kristillisen sisällön puuttuminen saattaa herättää joissakin vastaanottajissa kielteisiä tunteita. Lapset voivat herkästi havaita vanhempien reaktioista heidän asennoitumisensa uskontoon liittyviin asioihin.[21] Tällöin voidaan kysyä, tarttuuko lapsi rohkeammin materiaaleihin, jos huoltaja suhtautuu niihin lähtökohtaisesti myönteisesti.

Kuten todettu, vastaajien taustan ja käyttöaktiivisuuden välillä ei löytynyt tilastollisia eroja. Myös jo edellä todettu yhteyden puuttuminen eri materiaalien käyttöaktiivisuuksien välillä herättää kysymyksiä: miksi lapsi tarttuisi innokkaammin johonkin materiaaliin, mutta ei toiseen, jos huoltajan asenne materiaaleja kohtaan olisi käyttöaktiivisuutta selittävä tekijä? Nämä löydökset osaltaan tukevat havaintoa, että käyttöaktiivisuutta ei voida tyhjentävästi selittää vanhempien asennoitumisella materiaaleihin. On kuitenkin pidettävä mielessä, että vanhemmat eivät voi tarjota täysin neutraalia ympäristöä, jossa lapsi itse muodostaa näkemyksiään ja rakentaa identiteettiään. Myös esimerkiksi se, ettei uskonnosta puhuta, on eräänlainen kannanotto.

Muutamien vastaajien kokemus jättää avoimia kysymyksiä. Kolme vastaajaa kertoo, että materiaali koettiin uskon tuputtamiseksi. Heillä tavarat ovat jääneet käyttämättä. On kysyttävä, tavoittaako seura-

[19] *www.lukukeskus.fi*
[20] *Täydesti lapsi – Helsingin seurakuntien varhaiskasvatuksen kehittämislinjaukset 2013–2017*
[21] Holm 2005

kunta lainkaan niitä perheitä, jotka eivät halua, että heidän kotiinsa lähetetään uskontoon liittyvää materiaalia. Tarvitaan lisää tietoa erittäin kriittisesti uskontoon suhtautuvista perheistä.

> "Koen, että vaikka lapset onkin kastettu ja on meidän valinta, että ne on kastettu niin sitten ois meidän valinta myöskin, että mitä me tavallaan halutaan lapsille näyttää, koska lapset sitten ovat uteliaita ja haluaa tietää, mutta koen sen kuitenki sellaseks tuputtamiseksi tietyssä mielessä."

Lapsi on aloitteellinen pohdiskelija

Pienelle parasta -kokonaisuuden taustalla on huomio siitä, että tutkimusten mukaan usko koetaan yksityisenä asiana ja vanhemmat arastelevat uskonnollisista kysymyksistä puhumista, vaikka niiden käsittely nähtäisiinkin tärkeänä osana kasvatusta.[22] Pienelle parasta haluaa rohkaista huoltajia käsittelemään uskontoon liittyviä asioita kotona. Vastaajista yli puolet (52 %) on sitä mieltä, että kristillisen uskon välittäminen on tärkeä osa kasvatusta. Myös kristillisten arvojen välittäminen nähdään tärkeänä (61 %).

Vastaajien kotona ei juurikaan keskustella henkilökohtaisesta suhteesta Jumalaan (65 %). 24 prosenttia vastanneista kertoo, että kotona opetetaan Jumalan olevan olemassa ja 21 prosenttia opettaa, että Jumalaan voi aina turvautua. 33 prosentin kotona ei rukoilla koskaan tai rukoillaan harvoin (20 %). Prosenttiosuus on hieman alhaisempi kuin Porkan & Niemelän 2015 tutkimuksessa, jossa todettiin, että 47:lla % rippikoululaisista ei ole ollut iltarukousta.[23]

Vastanneista 75 prosenttia on kuitenkin eri mieltä siitä, ettei perheessä haluta puhua uskoon liittyvistä asioista. Mistä kysymyksistä, milloin ja kenen aloitteesta kodeissa keskustellaan? Haastatteluissa esiin nousi lasten aktiivisuus uskontoon liittyvien kysymysten pohdinnassa. Lapset ovat aloitteellisia uskonnollisten kysymysten pohtijoita ja ihmettelijöitä. Kodin uskontokasvatusta on perinteisesti tutkittu selvittämällä vanhempien tapoja siirtää uskonnollista traditiotaan jälkikasvulle. Kuitenkin myös lasta voidaan tarkastella aloitteellisena osapuolena, joka aktiivisesti rakentaa uskonnollista ajatteluaan ja vaikuttaa siten myös vanhempiinsa.[24]

Keskustelun lähtökohtana ovat lapsen kysymykset ja ajatukset. Monenlaiset tilanteet voivat herättää lapsen pohtimaan: esikoulussa eletyt tilanteet, kiinnostava alttaritaulu, kohtaamiset kavereiden kanssa tai mikä tahansa arkinen keskustelu esimerkiksi tulevasta lomamatkasta. *Pienelle parasta* -materiaaleista erityisesti lautapeli on saanut lapsen kysymään ja pohtimaan. Kysymykset voivat liittyä esimerkiksi kuoleman jälkeiseen elämään, enkeleihin ja eri tavoin uskovien ihmisten ajatteluun.

> "Tässä pelissä oli enkeleitä tai jotain, niin sitten kun me, tai hän itse alko puhua siitä, että onko enkeleitä oikeasti olemassa."

Tutkimusaineisto antaa viitteitä siitä, että teologisiin kysymyksiin vanhemmat eivät niinkään ota kantaa. Tärkeänä pidetään sitä, että lapsi saa tietoa eri uskonnoista ja eri tavoin uskovien ajatuksista. Lapsi kuitenkin saa päättää itse, mihin uskoo. Arvokysymyksiin vanhemmat ottavat rohkeammin kantaa. Tärkeänä osana kasvatusta nähdään muun muassa ihmisarvon ja sosiaalisten taitojen välittäminen lapselle. Vastaajista 95 % kertoo, että perheessä opetetaan jokaisen ihmisen olevan yhtä arvokas. Yli 80 % opettaa, että vanhempia ihmisiä tulee kunnioittaa.

> "Me kerrotaan että eri ihmiset uskoo eri tavalla. Äiti uskoo näin ja isä uskoo näin ja mummi uskoo näin ja tämmöstä. Että hän saa semmosen niinku terveellisen kuvan siitä että mikään ei oo silleen väärää tai oikeeta vaan saa sit itse päättää että miten uskoo."

"Jokainen ihminen on arvokas vain siksi että on."

Löydös saa tukea aiemmasta tutkimuksesta: kalliolaisten nuorten aikuisten asenteita uskontokasvatusta kohtaan selvittäneen tutkimuksen mukaan nuoret aikuiset ajattelivat, että kristillisten perusarvojen välittäminen on osa kasvatusta ja kulttuuriperinnön välittämistä. Heidän mielestään uskonnollista kasvatusta ei kuitenkaan tulisi liikaa korostaa. Moraalikäsityksen muodostuminen nähtiin kuitenkin tärkeänä.[25] †

---

[22] Niemelä & Koivula 2006
[23] Porkka & Niemelä 2015
[24] Boyatzis ym. 2006
[25] Niemelä & Koivula 2006

5.

ONKO PIENELLE PARASTA...

Pienelle parasta -tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vastaajien käsityksiä *Pienelle parasta* -kokonaisuudesta. Tavoitteena oli selvittää, onko *Pienelle parasta* perheiden mielestä...

...uudenlainen tapa siirtää traditiota

Tillichin vuorovaikutuksen teologiaan nojautuen seurakunnat pyrkivät *Pienelle parasta* -materiaalien avulla ottamaan huomioon, miten yksilöllisiä ratkaisuja korostavana aikakautena tulisi välittää kristinuskon muuttumatonta sanomaa eteenpäin. Uskonnollisuus on yksityistynyt ja monimuotoistunut.[26] *Pienelle parasta* kehitettiin ratkaisuksi kysymykseen siitä, millainen tulisi olla muuttumattoman sanoman ilmaisumuoto tänään.

Kyselytutkimuksen perusteella vastaajat ovat keskimäärin sitä mieltä, että *Pienelle parasta* on uudistushaluista, auttaa välittämään kristillistä perinnettä sukupolvelta toiselle perheen omalla tavalla ja huomioi perheiden yksilöllisyyden sekä monimuotoisuuden.

Käyttöaktiivisuuden ja käsityksen uudistusmielisyydestä välillä on tilastollinen yhteys. Materiaalien käyttöaktiivisuus on yhteydessä myönteiseen arvioon uudenlaisesta tavasta siirtää traditiota sukupolvelta toiselle: mitä enemmän materiaalia on perheessä käytetty, sitä uudistusmielisemmäksi vastaaja arvioi *Pienelle parasta* -kokonaisuuden. Tilastollisesta yhteydestä ei voi suoraan päätellä, että nimenomaan käyttöaktiivisuus selittäisi vastaajan kokemusta. Taustalla voi olla jokin muu tekijä, joka selittää sekä käyttöaktiivisuutta että kokemusta *Pienelle parasta* -kokonaisuuden uudistushaluisuudesta.

Vastaajien joukossa oli kuitenkin myös joitakin eriäviä näkemyksiä. Esimerkiksi visuaaliselta ilmeeltä toivottiin "perinteisempää" muotoilua. Joidenkin vastaajien näkökulmasta tavaran antaminen ja omistaminen nähdään vastakkaisina niille arvoille, joihin perhe haluaa sitoutua, kuten luvussa 3 todettiin.

> "Nykypäivänä on vaikea löytää kauniisti kuvitettua materiaalia, maailma on nykyään niin pirstoutunut, olisi mukavaa, että jokin taho pitäisi perinteistä kiinni."

Vastaajien mielestä *Pienelle parasta* siis huomioi perheiden yksilöllisyyden. Toteutustapa eli tavara konkreettisessa muodossa ja visuaalinen muotoilu kuitenkin herättivät tyytymättömyyttä joissakin vastaajissa. Etenkin materiaalin paljouteen ja ympäristön tilaan liittyvä ristiriita nähdään ongelmallisena.

...myönteistä kirkkosuhdetta vahvistava?

Vastaajista 80 prosenttia on sitä mieltä, että *Pienelle parasta* antaa myönteisen kuvan seurakunnan työstä. Lähes puolet vastaajista arvioi, että kokonaisuus motivoi heitä pysymään kirkon jäseninä. Materiaali ei tuo mieleen ajatusta käännyttämisestä.

> "Hienoa, että seurakunta on yhteydessä lapsiperheisiin."

> "Meidän perheellemme tämä kokonaisuus on ollut mieluinen ja myönteisesti kirkkosuhteen vaikuttava, vaikka emme muuten arjessa ehdi uskontoa 'harrastaa'."

On kuitenkin huomattava, että ne vanhemmat, jotka ilmoittavat uskovansa Jumalaan, arvioivat suuremmalla todennäköisyydellä, että materiaali antaa positiivisen kuvan seurakunnan työstä ja motivoi jäsenyyden säilyttämiseen verrattuna niihin, jotka eivät ole varmoja, uskovatko Jumalaan tai eivät usko. Herää kysymys, onko näiden vastaajien käsitys kirkosta ja seurakunnasta ollut valmiiksi myönteinen. Lukuisissa sosiaalipsykologian alan tutkimuksissa on todettu, että ihmisellä on taipumus kiinnittää huomiota sellaisiin seikkoihin, jotka tukevat yksilön jo olemassa olevaa käsitystä jostakin asiasta.[27]

Toisaalta Jumalan olemassaoloon liittyvä käsitys ei välttämättä ole yhteydessä käsityksiin seurakunnasta tai kirkosta. **Jenni Spännäri** kysyy tutkimuksessaan *"Arvostan, mutta eroan. Kirkosta eronneiden palaute vuosina 2012–2014"*, liittyvätkö tänä päivänä uskonnollisuus tai hengellisyys ja kirkkoon kuuluminen lainkaan yhteen.[28]

---

[26] Haastettu kirkko 2012;
Kääriäinen, Niemelä & Ketola 2005

[27] esim. Asch 1946

...perheiden vuorovaikutusta tukevaa?

Vastaajien mukaan materiaalit innostavat lapsen ja vanhemman väliseen yhteiseen hetkeen sekä lasta leikkimään ja lukemaan. 64 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että materiaali tarjoaa sisältöä perheen yhteisiin hetkiin ja kokoaa perheen yhteen. Vastaajien mukaan Pienelle parasta -tavarat herättävät keskustelua eettisistä kysymyksistä, muun muassa siitä, miten ihmisiä on hyvä kohdella. Vastaajien mukaan materiaalit innostavat lapsen ja vanhemman väliseen yhteiseen hetkeen sekä lasta leikkimään ja lukemaan. 64 prosenttia vastaajista on sitä mieltä, että materiaali tarjoaa sisältöä perheen yhteisiin hetkiin ja kokoaa perheen yhteen. Vastaajien mukaan Pienelle parasta -tavarat herättävät keskustelua eettisistä kysymyksistä, muun muassa siitä, miten ihmisiä on hyvä kohdella.

> "Tässä oli tehtäväkortteja siis tässä pelissä, niin siinä oli minun mielestäni tosi kivasti sellaisia, että sai vähän itse ajatella että millä tavalla voisi vaikka ilahduttaa jotain ystävää tai millä tavalla voisi auttaa, jos on joku riita jossain. Et se on mun mielestä tosi kiva ja se, että hän sai itse miettiä, eikä niin että me annettiin ehdotuksia."

> "Kirjaa on luettu iltasaduksi ja hahmoilla leikitty — Lautapeliä pelattu koko perheen kesken."

> "Pienen iltahetki -paketin musiikkia on kuunneltu nukkumaan käydessä. Ruusukorva ja Kyyhkynen -kirja on jäänyt lukematta hieman vahingossa — lapsella oli jokin lempikirja tuohon aikaan, eikä hän halunnut katsoa uutta kirjaa silloin, nyt voisikin olla hyvä hetki ottaa kirja uudelleen esille. Kultainen sulka -lautapelistä eskarilaisemme innostui niin, että se piti heti koota ja ryhtyä pelaamaan. Lapsi on halunnut pelata peliä useasti tämän jälkeenkin aikuisen kanssa."

Käyttöaktiivisuus on jälleen yhteydessä näihin arvioihin: paljon materiaalia käyttäneet arvioivat todennäköisemmin, että *Pienelle parasta* -materiaalit innostavat lapsen ja vanhemman yhteiseen hetkeen ja lasta leikkimään sekä lukemaan. Vaikka tilastollisesta yhteydestä ei voi suoraan päätellä syy-seuraussuhdetta, on kuitenkin ymmärrettävää, että materiaalin ollessa kovassa käytössä arvioidaan sen myös olevan esimerkiksi lasta lukemaan ja leikkimään kannustavaa. †

[28] Spännäri 2014

6.

POHDITTAVAKSI

Tämä luku tarjoaa lukijalle erilaisia näkökulmia *Pienelle parasta* -materiaaleihin kodin uskontokasvatuksen kontekstissa. Yksi *Pienelle parasta* -kokonaisuudelle asetetuista päämääristä on kodin kristillisen kasvatuksen tukeminen uudenlaisen lapsi- ja perhelähtöisen ajattelun pohjalta. Sen tarkoitus on auttaa perheitä välittämään kristillisiä arvoja ja kristinuskon ydintä sukupolvelta toiselle perheen omalla tavalla. Tavoitteena on rohkaista huoltajia käsittelemään uskonnollisia kysymyksiä kotona. Aikaisemman tutkimuksen perusteella[29] usko koetaan yksityisenä asiana ja uskontoon liittyvien kysymysten käsittelyä kotona arastellaan, vaikka kristillistä kasvatusta pidettäisiinkin olennaisena kasvatuksen osana.

Tässä tutkimuksessa todettiin (ks. luku 4), että noin puolet vastaajista (52 %) ajattelee kristillisen uskon välittämisen olevan tärkeä osa kasvatusta ja 61 prosentin mielestä kristillisten arvojen välittäminen on tärkeää. Vain 25 prosenttia on sitä mieltä, että kotona ei haluta keskustella uskontoon liittyvistä kysymyksistä. Vastaajien perheissä keskustellaan monenlaisen tekemisen ja tapahtumien pohjalta uskontoon liittyvistä kysymyksistä lapsen aloitteesta, mutta vanhemmat arastelevat yhdenlaisen katsomuksen tarjoamista lapselle. Suurin osa tutkimukseen osallistuneista uskoo Jumalaan (70 %), mutta vain harvan (24 %) vastaajan perheessä opetetaan Jumalan olevan olemassa. Jos joukossa, jossa Jumalaan uskoo näin moni, vain pieni osa opettaa lapselle Jumalan olemassaolosta, voidaan kysyä, miten suuri osa *Pienelle parasta* -kohderyhmästä ei lainkaan puhu lapselle Jumalasta. Arvoperusta välitetään lapselle rohkeammin.

Vastaajista 64 prosenttia koki, että materiaali on auttanut heitä välittämään kristillistä uskoa sukupolvelta toiselle perheen omalla tavalla. Mitä ajattelevat loput vastanneet, jotka eivät koe materiaalin auttavan kristillisen uskon välittämisessä? Voidaan arvella, että osassa perheistä tavoitteena ei ole kristillinen kasvatus. Esimerkiksi osa vastaajista (17 %) arvioi, ettei kristillisen uskon välittäminen ole tärkeä osa kasvatusta. Materiaaleja on silti näissä perheissä käytetty jopa melko usein. Toinen mahdollinen tulkinta on, että osa perheistä tarvitsisi materiaalia, joka vastaisi heidän tarpeitaan paremmin. Edellä esitetyt aiempaan ja tähän tutkimukseen liittyvät huomiot herättävät pohtimaan, millaista tukea perheet tarvitsisivat kotona tapahtuvaan kristilliseen kasvatukseen.

Avoin palaute materiaaleista koski pääosin muuta kuin materiaalien kristillistä puolta. Näkevätkö perheet *Pienelle parasta* -materiaalit vain yhdenlaisena vaihtoehtona muille kirjoille ja peleille? Jääkö kristillinen funktio huomiotta? Voidaan kysyä, missä määrin *Pienelle parasta* tukee ihmisessä luonnostaan olevan hengellisyyden yhdistymistä juuri kristilliseen traditioon. Jos tarkastellaan kysymyksiä uskonnollisen kielen oppimisen ja spirituaalisen kehityksen näkökulmasta[30], voidaan pohtia, tukisiko tunnistettavammin kristillinen materiaali paremmin spirituaalista kehitystä ja uskonnollisen kielen oppimista silloin, kun tavoitteena on kristillisen kasvatuksen tukeminen.

Toisaalta on esitetty, että vaikka yksilön henkilökohtaiset tulkinnat ja kokemukset ensisijaisesti vaikuttavat siihen, minkälaiset asiat yksilö kokee spirituaalisina, voivat institutionaalisen uskon piiristä nousevat toimintamuodot luoda tunnejälkiä, joiden vaikutukset ovat pitkäaikaisia.[31] Oman perinteensä pohjalta seurakunta tarjoaa mahdollisuuksia tällaisten tunnekokemusten syntymiseen. Kenties tämä on yksi *Pienelle parasta* -materiaalin muista kirjoista ja peleistä erottava tekijä. Kysymystä muiden pelien ja kirjojen vuorovaikutusta tukevasta funktiosta ei tarvitse nähdä poissulkevana: tämä ominaisuus voi yhdistää kaikenlaisia perheen vuorovaikutusta tukevia aktiviteetteja, mutta ne voivat silti olla muilta piirteiltään ja tavoitteiltaan erilaisia. Pienelle parasta -toiminnan tavoite on antaa virikkeitä, joihin perheet voivat halutessaan tarttua.

Pienelle parasta -ajattelun mukaan varhaisimpina elinvuosina seurakunta haluaa yhteydenotoillaan tukea huoltajan ja lapsen välistä hyvää vuorovaikutusta, jonka varaan perusluottamus elämään muotoutuu. On esitetty, että varhaislapsuudessa koettu

[29] Niemelä & Koivula 2006

[30] Yust 2003 & Kilpeläinen 2016

[31] Murtonen 2016

vuorovaikutus ja perusluottamuksen rakentuminen ovat pohja myönteisen jumalasuhteen syntymiselle.[32] Lapsen varttuessa seurakunta pyrkii *Pienelle parasta* -materiaalien kautta tarjoamaan virikkeitä lapsen oivallusten ja kysymysten syntymiselle. Materiaalien voidaan hyvin perustein sanoa tukevan huoltajan ja lapsen välistä vuorovaikutusta ja siten yhden kristillisen kasvatuksen ulottuvuuden toteutumista: *Iltahetki*-paketin CD-levyn kappaleita kuunnellaan yhdessä vauvan kanssa ja pelin pohjalta perheissä jutellaan esimerkiksi toisten ihmisten kohtelusta, enkeleistä tai siitä, mitä kuoleman jälkeen tapahtuu.

Tulosten perusteella materiaali on antanut lapselle mahdollisuuksia omien oivallusten ja kysymysten esittämiseen. Vastaajista suurimman osan mielestä (64 %) materiaali tarjoaa sisältöä perheen yhteisiin hetkiin ja 69 prosentin mielestä materiaali kokoaa perheen yhteen. *Pienelle parasta* antaa virikkeitä lapselle ja huoltajalle: se tarjoaa yhdenlaisen vaihtoehdon yhteiseen tekemiseen ja herättää keskustelua uskontoon ja ihmissuhteisiin liittyvistä kysymyksistä.

Jonkinlainen vuorovaikutus voidaan toisaalta nähdä kasvatuksen yleisinhimillisenä piirteenä. Lisäksi monet muutkin kirjat ja pelit tukevat vuorovaikutusta perheessä ja uskontoon liittyvistä kysymyksistä keskustellaan lapsen aloitteesta monenlaisten arjen tapahtumien pohjalta. Huoltajien lapsilleen välittämää arvoperustaa voidaan hyvin perustein pitää yleisinhimillisenä. Ottaessaan materiaaleja käyttöön osa huoltajista ei kenties ajattele hyödyntävänsä niitä kristillisen kasvatuksen osana: kasvatuksen tietoinen ja tavoitteellinen ulottuvuus puuttuvat. Herää kysymys, voiko kasvatus ylipäätään olla kristillistä, jos huoltajien tavoitteena ei ole opettaa lapsilleen kristinuskoa.

> "Materiaaleissa ei sinänsä ole vikaa, ovat vaivalla tehtyjä ja hienoja. Ongelma on uskonnossa itsessään. On vaikea perustella uskonnosta puhumista lapselle, kun emme itsekään ole oikein enää uskonnollisia, lähinnä tapakristittyjä."

"--Visuaalinen muoto selkeämmäksi, perinteisemmäksi. Jeesuksen saa mainita, Tällä hetkellä tätä ei tapahdu lainkaan.--"

"Kysymyksiin vastaaminen oli yllättävän tärkeää pohdintaa myös itselle. Uskonnollisuuteen liittyvät asiat mietityttivät enemmän lasten ollessa pieniä, mutta arjen kiireissä ovat jääneet vähemmälle. Koen että kristinusko ja hengellisyys ovat tärkeitä arvoja, mutta se miten niitä toteuttaa ja miten ne näkyvät arjessa ovat minulle vanhempana hankalia asioita, jotka vaatisivat pohdintaa. Kiitos seurakunnalle hyödyllisistä materiaaleista!"

Sitaatit kuvaavat hyvin *Pienelle parasta* -materiaalien kohderyhmän moninaisuutta. Kuten aiemmin on todettu, *Pienelle parasta* -toiminnan lähtökohtana on kristillisen kasvatuksen tukemisen lisäksi perhelähtöisyys. Materiaali on pyritty suunnittelemaan siten, että sitä voisi käyttää mahdollisimman monenlaisista lähtökohdista käsin. Kenties ne perheet, jotka kokevat kristillisen uskon välittämisen tärkeäksi kasvatuksen osaksi, voivat hyödyntää materiaaleja omalla tavallaan tämän päämäärän edistämiseksi. Osa perheistä ehkä käyttää materiaalia, mutta ei huomioi sen kristillistä ulottuvuutta. Osa perheistä tarvitsisi mahdollisesti enemmänkin tukea tai rohkaisua.

Edellä esitetyt huomiot tukevat *Pienelle parasta* -kokonaisuuden taustalla olevaa tutkimukseen perustuvaa käsitystä siitä, että *Pienelle parasta* -kohderyhmässä on hyvin monenlaisia perheitä. Tutkimuksen perusteella voidaan toisaalta ehdottaa seurakunnille vielä arvioitavaksi, miten ottaa huomioon sekä jo edellä esitetty pohdinta lasten erilaisten taipumusten tukemisesta että tässä luvussa esiin nostetut huomiot erilaisista perheistä. Toisaalta hyvin perustein on mahdollista sanoa materiaalin tukevan perheitä, kun otetaan huomioon *Pienelle parasta* -kokonaisuuden taustalla oleva keskeinen tavoite: perhelähtöisyyden sekä kristillisen kasvatuksen tukemisen yhdistäminen. Materiaali on osaltaan tukenut perheiden vuorovaikutusta ja se on kirkon perinteen pohjalta tarjonnut lapselle (sekä huoltajalle) virikkeitä ja mahdollisuuksia. †

[32] Fowler 1989

7. KIRJALLISUUS

Asch, Solomon 1946. *Forming impressions of Personality*.
The Journal of Abnormal and Social Psychology. 41(3).

Boyatzis, Chris J., Dollahite David C., Marks Loren D. 2006.
The Family as a Context for Religious and Spiritual Development in Children and Youth.
Teoksessa *The handbook of spiritual development in childhood and adolescence*.
Toim. E. C. Roehlkepartain. Thousand Oaks, Calif.: SAGE Publications.

Fowler, J. W. 1989. *Strength for the journey*. Teoksessa *In Faith Development in Early Childhood*.
Toim. D. A. Blazer. Kansas City, Mo: Sheed and Ward.

Glad, Leo 2003. *Faithful to the history, faithful to the future: transition from an immigrant congregation to an ethnic congregation*. Yliopistopaino.

Haastettu kirkko 2012. Haastettu kirkko. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008-2011.
Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 115. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Halme, Lasse 2002. *The polarity of Dynamics and Form. The Basic Tension in Paul Tillich's thinking*.
Helsinki: Helsingin yliopisto.

Halme, Lasse 2008. *Uskonto ja kasvatus vuorovaikutuksena*. Helsinki: LK-kirjat.

Hay, David & Nye, Rebecca 2006. *The Spirit of the Child*. Rev.edition.
London Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.

Helsingin seurakuntien lapsi- ja perhetyön strategia 2005.

Holm, Nils G. 2005. *Kehityspsykologisia näkemyksiä uskontokasvatukseen*.
Teoksessa *Uskontokasvatus monikulttuurisessa maailmassa*.
Toim. Päivi Hilska, Arto Kallioniemi & Juha Luodeslampi. Helsinki: Kirjapaja Oy.

Kilpeläinen, Aino-Elina 2016. *Pikkulapsen uskonnollisuus ja spiritualiteetti*. Teoksessa *Miten Suomi uskoo?*
Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran symposiumissa marraskuussa 2015 pidetyt esitelmät.
Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran julkaisuja Nro 284.
Helsinki: Suomalainen teologinen kirjallisuusseura.

Kääriäinen, Kimmo & Niemelä, Kati & Ketola, Kimmo 2005.
Religion in Finland. Decline, Change and Transformation of Finnish Religiosity.
Publications of the Church Research Institute 54. Tampere: Church Research Institute.

Lukukeskus.fi. *5 faktaa lasten ja nuorten lukemisesta. Älylaitteet vai paperinen kirja?*
www.lukukeskus.fi/5-faktaa-lasten-ja-nuorten-lukemisesta/#fakta-5.

McCarthy, Dorothy 1946 *Language development in children*.
Teoksessa *Manual of child psychology*.
Toim. L. Carmichael. US: John Wiley & Sons Inc.

Mikkola, Teija 2006. *Urbaanin nuoren aikuisen arvot*. Teoksessa *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Toim. Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Pettersson. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Muhonen, Mervi & Tirri, Kirsi 2008. *Mitä on kristillinen kasvatus?* Teoksessa *Johdatus kristilliseen kasvatukseen*. Toim. Jouko Porkka. Helsinki: LK-kirjat.

Murtonen, Sari 2016. *Young Adults and Spiritually Experienced Music*. Teoksessa *Hymn, Song, Society*. Toim. Tapani Innanen & Veli-Matti Salminen. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 63. Helsinki: Unigrafia.

Niemelä, K. M. & Porkka, J. 2015. *Confirmation Work in Finland*. Teoksessa *Youth, Religion and Confirmation Work: The Second Study*. Toim. F. Schweitzer, K. Niemelä, T. Schlag & H. Simojoki. München: Gütersloher Verlagshaus

Niemelä, Kati & Koivula, Annika 2006. *Uskonnollinen kasvatus sillanrakentajana*. Teoksessa *Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko*. Toim. Teija Mikkola, Kati Niemelä & Juha Pettersson. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Niemelä, Kati 2003. *Uskonnollisuus eri väestöryhmissä*. Teoksessa *Moderni kirkkokansa. Suomalaisten uskonnollisuus uudella vuosituhannella*. Toim. Kimmo Kääriäinen, Kati Niemelä & Kimmo Ketola. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 82. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Pahkinen, Erkki 2012. *Kyselytutkimuksen otantamenetelmät ja aineistoanalyysi*. JULPU: Jyväskylä.

Porkka, Janica 2011. *Pienen iltahetki. Vanhempien kokemuksia Pienelle parasta -hankkeen materiaaleista*. Opinnäytetyö. Diakonia-ammattikorkeakoulu.

Spännäri, Jenni 2014. *Arvostan mutta eroan. Kirkosta eronneiden palaute vuosina 2012–2014. Kirkko Helsingissä -julkaisuja 2*.

Tolonen, H. & Helakorpi, S. & Talala, K. & Helasoja, V. & Martelin, T. & Prättälä R. 2006. *25-trends and socio-demographic differences in response rates: Finnish adult health behaviour survey*. European Journal of Epidemiology 21.

Tilastoraportti 38/2018. *Perinataalitilasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2017*.

Täydesti lapsi – Helsingin seurakuntien varhaiskasvatuksen kehittämislinjaukset 2013–2017.

Yust, Karen M. 2003. *Toddler spiritual formation and the faith community*. International Journal of Children's Spirituality 8/2.

Zinnbauer, Brian & Pargament, Kenneth I. 2005. *Religiousness and Spirituality*. Teoksessa *Handbook of the Psychology of Religion and Spirituality*. Toim. F. Raymond F. Paloutzian & Crystal L. Park. New York, London: The Guildford Press.

TIIVISTELMÄ

Pienelle parasta on yksi Helsingin evankelisluterilaisten seurakuntien varhaiskasvatustoiminnan muodoista. Helsingin seurakunnat postittavat helsinkiläisille lapsiperheille materiaalia viisi kertaa ennen lapsen kouluikää. Tässä tutkimusraportissa *Pienelle parasta* -materiaaleja käyttäneet lapsiperheet saavat äänensä kuuluviin. Kesäkuussa 2018 käynnistyneen *Pienelle parasta* -tutkimushankkeen tavoitteeksi asetettiin selvittää materiaaleja vastaanottaneiden perheiden mielipiteitä, muistoja ja kokemuksia *Pienelle parasta* -materiaaleista ja -kokonaisuudesta.

Aineisto kerättiin postikyselylomakkeella ja haastatteluilla. Kyselylomake lähetettiin Helsingin seurakuntayhtymän keskusrekisterin kautta 6-vuotiaiden huoltajista satunnaisesti valituille 1000 helsinkiläisperheelle. 15 prosenttia kyselyn vastaanottaneista palautti kyselyn. Tutkimusaineisto koostuu 153 kyselyvastauksesta ja kymmenestä haastattelusta. Aineisto analysoitiin tilastollisin ja laadullisin keinoin. Vastausten määrä riitti aineiston luotettavaan tilastolliseen käsittelyyn. Aineisto edustaa hyvin *Pienelle parasta* -materiaalien käyttäjiä. Aineistosta nousee esiin useita näkökulmia, jotka eivät ole yhteydessä vastaajan taustaan. Tuloksia ei voi kuitenkaan yleistää koko kohderyhmään. Vain pieni osa vastanneista kertoi, että materiaaleihin ei ole lainkaan tutustuttu. Avoimeksi kysymykseksi jää, miten seurakunta tavoittaa materiaaleilla yhteydenottoihin kielteisesti tai välinpitämättömästi suhtautuvat.

Tulosten mukaan kastekirje-esite on elämänläheinen, *Pienen iltahetki* -pakettia on kuunneltu erityisesti vauvavuonna ja pelilaudan tutuista paikoista sekä pelin tehtäväkorteista pidetään. *Ruusukorva ja Kyyhkynen* -satukirja jakaa mielipiteitä. Osa perheistä kokee *Kultainen sulka* -pelin vaikeaksi ja perhe pelaa peliä omilla säännöillään. Huoltajat arvostavat sitä, että lapsi saa omaa postia, mutta monilapsisissa perheissä useaan kertaan saatu sama materiaali mietityttää muun muassa kestävän kehityksen näkökulmasta.

Pienelle parasta -tutkimuksen keskeinen löydös on lapsen aktiivisuus (uskonto)kasvatuksen osapuolena. Materiaalien käyttöaktiivisuutta selittävät ennen kaikkea lapsen omat taipumukset ja aloitteellisuus. Myöskin uskontoon ja etiikkaan liittyvät keskustelut käynnistyvät lapsen esittämistä kysymyksistä. Tutkimuksen perusteella voidaan ehdottaa seurakunnille pohdittavaksi, miten huomioida lasten mahdollisimman monenlaiset taipumukset (kuten kuvataiteelliset ja musiikilliset).

Huoltajan merkitystä ei kuitenkaan tule kritiikittömästi ohittaa. Johtopäätökset lapsen aloitteellisuudesta perustuvat huoltajien havaintoihin. Suurin osa tutkimukseen vastanneista oli niitä, jotka kertoivat *Pienelle parasta* -materiaalien käytöstä perheessä. Arviot materiaaleista ovat keskimäärin myönteisiä. Kotona ei ole mahdollista tarjota täysin neutraalia ilmapiiriä, jossa lapsi itse rakentaa omaa identiteettiään ja näkemyksiään.

Aiempaan tutkimukseen perustuen seurakunnat ovat tietoisia *Pienelle parasta* -kohderyhmän perheiden monimuotoisuudesta. Tämän tutkimuksen perusteella voidaan ehdottaa vielä arvioitavaksi, miten huomioida perheiden erilaiset tarpeet, esimerkiksi ottaako lautapeli huomioon lasten kehitystason hajonnan, miten huomioida satukirjasta esitetty moninainen palaute ja onko mahdollista sovittaa *Pienelle parasta* -materiaalit yhteen ainakin osalle perheistä tärkeän arvon, kestävän kehityksen kanssa?

SAMMANFATTNING

Enbart det bästa för minstingen är en form av Helsingfors evangelisk-lutherska församlingars småbarnspedagogiska verksamhet. Församlingarna i Helsingfors sänder material per post till småbarnsfamiljer bosatta i Helsingfors fem gånger innan barnets skolålder. Barnfamiljer, som använt materialet *Enbart det bästa för minstingen*, får sin röst hörd i denna undersökningsrapport. Undersökningsprojektet *Enbart det bästa för minstingen* startade i juni 2018, och hade som mål att ta reda på åsikter, minnen och upplevelser gällande materialet *Enbart det bästa för minstingen* och helheten hos familjer som mottagit materialet.

Undersökningsmaterialet samlades genom frågeformulär per post och intervjuer. Frågeformuläret skickades till 1 000 familjer med vårdnadshavare till sexåringar. Familjerna, som var bosatta i Helsingfors, valdes slumpmässigt ur Helsingfors kyrkliga samfällighets centralregister. 15 procent av mottagarna returnerade frågeformuläret. Undersökningsmaterialet innefattade 153 frågeformulär och tio intervjuer, och analyserades med kvantitativa och kvalitativa metoder. Svarsmängden var tillräcklig för att kunna göra en kvantitativ undersökning, och undersökningsmaterialet utgör en bra representation av användarna av materialet *Enbart det bästa för minstingen*. I undersökningsmaterialet framkommer flera synpunkter som inte är bundna till respondentens bakgrund. Hela gruppen av respondenter kan dock inte generaliseras genom undersökningsmaterialet. Endast en del av respondenterna berättade att de inte alls bekantat sig med materialet. Slutligen kvarstår frågan hur församlingen med materialet kan nå de familjer som förhöll sig negativa eller likgiltiga mot kontakttagande.

Enligt undersökningssvaren upplevdes dopbroschyren som livsnära. Helheten *Barnets bästa aftonstund* hade man lyssnat på speciellt under bebisåren, och spelbrädets bekanta platser samt spelets uppgiftskort var omtyckta. Sagoboken *Rosenörat och Duvanna* delade åsikterna. En del av familjerna upplevde spelet *Gyllene fjädern* som invecklat och berättade att de spelar spelet med egna regler. Vårdnadshavarna uppskattade att barnet får post, men att få samma material i mångbarnsfamiljer upprepade gånger väckte åsikter bland annat med tanke på hållbar utveckling.

En central upptäckt i undersökningen *Enbart det bästa för minstingen* är barnets aktivitet som deltagare i (religions)fostran. Framförallt barnets eget initiativ samt benägenheter medverkar till användningsaktiviteten av materialet, och diskussioner kring religion och etik får sin början ur barnets frågor. Man kan, baserat på undersökningen, föreslå församlingarna att fundera över hur de kan ta i beaktande barnens olika förmågor, till exempel inom bildkonst och musik.

Vårdnadshavarens betydelse ska dock inte förbises. Slutsatserna om barnets initiativförmåga baserar sig på vårdnadshavarnas observationer, och majoriteten av de som svarade i undersökningen berättade om användningen av materialet *Enbart det bästa för minstingen* i familjen. Utvärderingarna av materialet är i genomsnitt positiva. I hemmet är en fullkomligt neutral atmosfär, där barnet själv bygger sin identitet och sina uppfattningar, sällan möjlig.

Tack vare tidigare undersökningar är församlingarna medvetna om mångfalden bland familjer som tillhör målgruppen för *Enbart det bästa för minstingen*. Baserat på denna undersökning föreslås att man ska utvärdera vidare hur man kunde ta i beaktande familjers olika behov, till exempel om brädspelet tar i beaktande spridningen i barnens utvecklingsnivå, hur ta i beaktande den varierande responsen om sagoboken samt om det är möjligt att kombinera materialet *Enbart det bästa för minstingen* med hållbar utveckling, vilket var ett viktigt värde för en del familjer.

PERHEEN PIENELLE PARASTA

Pienelle parasta -materiaaleja käyttäneiden lapsiperheiden palaute

Kirkko Helsingissä
KYRKAN I HELSINGFORS